

Kulturmødet i praksis

- et studie af udvekslingsstudenters kulturmøder

Karina Kuhre
Vejleder: Pablo Cristoffanini
Aalborg Universitet
Kultur, Kommunikation og Globalisering
10. semester, speciale
Marts 2009
76,17 normalsider

Resumé

Being an exchange student and taking a year abroad is becoming more and more common and the students obtain massive knowledge about different cultures around the world. This thesis looks at the influence the students experience when encountering other cultures.

The thesis will answer the following question:

How are exchange students being affected by the encounter with a new culture
in countries culturally different from Denmark?

The question will be answered based on empirical study, interviews, of nine former exchange students. They have all been abroad for one year as exchange students in 2004/2005 and traveled with the exchange organization AFS Interkultur. The interviews were analyzed based on the following theories: Ulf Hannerz's "Cosmopolitans and Locals in World Culture", Pierre Bourdieu's "The Social Space" and Colleen Ward, Stephen Bochner and Adrian Furnham's "The Psychology of Culture Shock".

Cosmopolitanism is to aim for diversity, against the coexistence of cultures. Cosmopolitanism is about attitude; a willingness to engage in the foreign culture. It is an intellectual attitude of openness to different cultural experiences, a search for contrasts rather than uniformity. A cosmopolitan is not seeking to change the culture, but accept it as a package. In this thesis the interviewed persons are seen as cosmopolitans, because they are going abroad for one year of their own free will. By living with a host family they have the opportunity to live within the culture, instead of seeking what Hannerz calls "home plus".

Bourdieu has developed a set of terms treating different aspects of the society. He believes that the society is divided into Social areas, which are divided into smaller groups called Fields. Within any field, there is a set of ground rules for how individuals make relations. These rules Bourdieu describes as doxa. The doxa describes how persons are supposed to interact. When going abroad the exchange students experience a change in the fields and the corresponding doxa, which affects them because they don't know how to act in relation to the other members of the field. For instance, the exchange students have to learn how to be part of a new family and get use to new rules different from what they are used to in Denmark. Bourdieu also uses the term Capital, which is the value, economic, cultural and social, each person is in possession of and is able to offer a new field. For instance the exchange students experience that the Capital that cover knowledge has changed

value in comparison with their new schools. All these aspects affect the involved persons. Boudieu calls it Habitus, which is the result of experience over time in social connections. In practice this means that the norms a person grows up with will affect the individual through the rest of his or hers life. Habitus has a connection to the culture one grew up in, too. Even though habitus is a permanent mark on human behaviour, it is not unchangeable as it can be affected and change over time.

Ward et al. refers to their theory as a culture shock ABC, which refers to Affect, Behavior and Cognition. The three types of effect are linked to three aspects of culture shock: "Culture Learning", "Stress, coping and adjustment" and "Social identification theories". Cultural Learning, which effects the behavior, focuses on social skills and behavioral skills that are fundamental in relation to a cultural encounter. In this thesis the following aspects were analyzed: language, verbal communication and non-verbal communication. Stress, problem management and adaptation are based on the premise that life change in itself is stressful. The following aspects were analyzed: traditions, educational systems, religion, economic conditions, safety and willingness to adaptation. Social identity theories, which effect the cognitions, refer to knowledge about themselves and the new culture and how the individual adapts to the new culture. The following aspects were analyzed: prior knowledge, the stay and the integration.

Each interview is analyzed in relation to the culture shock theory by finding the above mentioned categories. Thereby it is possible to see how the students are affected and if there are any differences in the reaction depending on where the exchange student has been.

The conclusion of the thesis is that habitus is influenced by the fact that the habits and norms, the exchange students are accustomed to, is no longer usable and they must start learning again. They must learn doxa in the new fields and they must learn to manage change in their capital and the value thereof.

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	4
1. Indledning	7
1.1. Problemformulering	8
1.1.1. Opgavespørgsmål	8
1.1.2. Emneafgrænsning	9
2. Metode	10
2.1. Specialets struktur	10
2.2. Teoretisk baggrund	13
2.3. Empiriske overvejelser	15
2.3.1. Tematisering	15
2.3.2. Design	15
2.3.3. Interview	18
2.3.4. Transskribering	19
2.3.5. Analyse	19
2.3.6. Verificering	20
2.3.7. Rapportering	21
3. Teori	22
3.1. "Cosmopolitans and Locals in World Culture" af Ulf Hannerz	22
3.2. "Sojourners: International students" af Colleen Ward et al.	24
3.3. "Det sociale rum" af Pierre Bourdieu	25
3.4. "The Psychology of Culture Shock" af Colleen Ward et al.	27
4. Empiri	30
4.1. Datagrundlaget	30
4.2. Behandling af data	32
5. Analyse	33
5.1. Afgørende faktorer for adfærden	35
5.1.1. Sprog	35
5.1.2. Verbal kommunikation	38
5.1.3. Nonverbal kommunikation	40

5.1.4. Sammenfatning af de afgørende faktorer for adfærden	42
5.2. Afgørende faktorer for affekten	43
5.2.1. Traditioner	43
5.2.2. Uddannelsessystemet	46
5.2.3. Religionen	49
5.2.4. Økonomiske forhold	51
5.2.5. Sikkerhed	53
5.2.6. Villighed til tilpasning	55
5.2.7. Sammenfatning af de afgørende faktorer for affekten	57
5.3. Afgørende faktorer for erkendelsen	58
5.3.1. Forhåndskendskab	58
5.3.2. Opholdet	59
5.3.3. Integrationen	61
5.3.4. Sammenfatning af de afgørende faktorer for erkendelsen	62
5.4. Udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchok	63
5.4.1. Kasper – udveksling i Hong Kong	63
5.4.2. Christian – udveksling i Frankrig	65
5.4.3. Martin – udveksling i USA, Californien	66
5.4.4. Camilla – udveksling i Brasilien	67
5.4.5. Kristina – udveksling i Mexico	68
5.4.6. Louise – udveksling i Sydafrika	70
5.4.7. Mette – udveksling i USA, New York	71
5.4.8. Anders – udveksling i New Zealand	72
5.4.9. Anne – udveksling i Canada	73
5.4.10. Sammenfatning af udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchok	75
6. Sammenfatning	75
7. Konklusion	78
Litteraturliste	82
Bilag	83

Figuroversigt

Figur 1: Specialets struktur (egen produktion)	12
Figur 2: Kulturchokkets elementer (egen produktion)	28
Figur 3: Overblik over analysen (egen produktion)	32
Figur 4: Struktur for analysen (egen produktion)	34

1. Indledning

Motivationen for dette speciale tager sit udspring i den stigende interesse for det fremmede i takt med, at den enkelte dansker får bredere adgang til viden om og indsigt i verden omkring Danmark. Vi får internationale nyheder fra medierne. Supermarkederne udvider sortimentet med mad fra fjerne lande. Flere har muligheden for at holde ferie i udlandet. Samlet set udviser danskerne en øget interesse for fremmede lande.

Denne udvikling ses også på antallet af unge danskere som tager på udveksling. Der findes ingen præcise optællinger af, hvor mange det reelt drejer sig om. Dog kan der indhentes vejledende informationer hos Cirius, som er en styrelse i Undervisningsministeriet, som har til mål at styrke Danmarks position i det globale samfund ved at fremme uddannelsernes internationalisering (www.ciriusonline.dk I). I 2007/2008 havde Cirius registreret 692 personer (www.ciriusonline.dk II). Dog kan der meget vel være mange flere, der blot ikke har opfyldt Cirius' krav for tilskud til udveksling eller ikke har rejst med en af Cirius' godkendte organisationer eller ikke har benyttet sig af de muligheder Cirius tilbyder (www.ciriusonline.dk III).

Disse unge rejser ud i verden for at opleve en fremmed kultur og få oplevelserne helt ind under huden. De tager ud for at lære den lokale kultur at kende, ved at leve med og i den gennem en længere periode. Udvekslingsophold bliver udbudt af forskellige organisationer på det danske marked. AFS Interkultur er en af organisationerne der er godkendt af Cirius. De tilbyder blandt andet et års udvekslingsophold for unge mellem 15 og 18 år. AFS Interkultur er en non-profit organisation som er baseret på frivilligt engagement (www.afs.dk). Til sammenligning med AFS Interkultur findes Youth For Understanding, som ligeledes er en non-profit organisation, men som ikke udbyder lige så mange forskellige lande (www.yfu.dk). Rotary er ligeledes non-profitable, men kræver et medlemskab som kun gives til mænd og kvinder, der har en ledende stilling eller er indehaver af en selvstændig virksomhed eller på anden måde er aktiv og engageret i lokalsamfundet (www.rotarynyt.dk). Til forskel findes også en række profit-organisationer som eksempelvis EF High School Year og STS High School. Organisationerne differentierer sig således fra hinanden på forskellige aspekter. Fælles for alle organisationer som er godkendt af Cirius er, at udvekslingsopholdet har en varighed på minimum 10 måneder svarende til et skoleår. Desuden skal indkvarteringen ske hos en værtsfamilie og udvekslingsstudenterne skal følge skolegang på skoler godkendt af de lokale myndigheder i det pågældende land (www.ciriusonline.dk III).

Når disse unge rejser ud oplever de kulturmøder, som påvirker dem i meget høj grad, idet der vil blive stillet spørgsmålstejn ved de vaner og normer, som udvekslingsstudenterne er vant til at agere ud fra i Danmark. Denne påvirkning kan i nogle tilfælde resultere i et kulturchok.

Kulturchok er en følelse af overraskelse, usikkerhed og forvirring som folk oplever, når de skal begå sig inden for et anderledes og ukendt kulturelt eller socialt miljø, såsom et fremmed land. Det er forårsaget af de vanskeligheder personer har med at tilegne sig den nye kultur.

1.1. Problemformulering

I de følgende afsnit vil specialets opgavespørgsmål og emneafgrænsning blive beskrevet.

1.1.1. Opgavespørgsmål

Målet med specialet er at søge at afdække, hvordan udvekslingsstudenterne påvirkes ved mødet med fremmede kulturer og om der er forskel på påvirkningen afhængig af hvor stor forskel der er på den kultur man kommer fra, i forhold til den man skal lære at kende under et udvekslingsophold. Specialet vil gå i dybden med hvordan der er forskel på den kulturelle påvirkning, i form af de kulturchok, mange udvekslingsstudenter oplever i forbindelse med et udvekslingsophold af et års varighed, afhængig af den kulturelle forskel på det pågældende land og Danmark. Det leder frem til følgende spørgsmål:

Hvordan påvirkes udvekslingsstudenter ved mødet med en ny kultur
i lande der er kulturelt forskellige fra Danmark?

Empirien, som vil danne grundlag for specialet, vil udelukkende bestå af interview med personer, der har været på udveksling med AFS Interkultur, da det kan forventes, at de har haft tilnærmelsesvis ensartede rammer som grundlag for deres oplevelser. Dette skyldes, at de har haft de samme forberedelser udbudt af organisationen før afrejsen, har boet et år hos en lokal familie, gået i den lokale skole og haft ens tilbud om evaluering efter deres hjemkomst. Dette har fordret til de samme refleksioner om deres ophold.

Begrebet udvekslingsstudent dækker over en bred gruppe, bestående af deltagere på udvekslingsorganisationernes varierende programmer og studerende der gennemfører et semester af deres universitetsuddannelse i et andet land.

Fremover i specialet vil begrebet dog være begrænset til følgende definition:

”En udvekslingsstudent er en person som har været ude at rejse med AFS Interkulturs skoleprogram.”

Begrebet kulturchock blev oprindeligt defineret således af Oberg (Oberg, 1960, s. 177): ”kulturchock fremskyndes af angsten der stammer fra at miste alle vores vante tegn og symboler i forbindelse med socialt samkvem.”¹ Senere videreudviklede Furnham og Bochner definitionen og tilføjede blandt andet, at kulturchock er ”psykologiske reaktioner på fremmede omgivelser”² (Furnham og Bochner, 1986, s. 1). Ward et al. betragtede begrebet ud fra folks reaktioner på uvante kulturelle miljøer som en aktiv proces i at håndtere forandringer, hvorimod Oberg betragtede kulturchocket som en negativ, passiv reaktion på en række skadelige forhold. Desuden tog Oberg udgangspunkt i mennesker, der blev mere eller mindre pludseligt udsat for et helt ukendt miljø og overvældet af den, hvor Ward et al. også tager højde for at kulturchocket kan opstå i situationer hvor man frivilligt har opsøgt et kulturmøde (Ward et al., 2001, s. 270). I specialet vil kulturchocket være defineret med inspiration i de tre tolkninger af begrebet. Derfor anvendes følgende definition af kulturchock:

”Kulturchock er en psykologisk reaktion på fremmede omgivelser, som opstår på grund af mangel på vante omgivelser uafhængigt af hvordan kulturmødet opstår.”

1.1.2. Emneafgrænsning

Specialet vil ikke inddrage en analyse af hvor meget eller hvor lidt udvekslingsstudenterne er blevet påvirket, ligesom der heller ikke vil blive set på, hvor stor eller lille kulturpåvirkningen har været.

Specialet vil ikke inddrage en analyse af om påvirkningen ville have været anderledes, hvis opholdet havde været af kortere eller længere varighed end 11-12 måneder som et udvekslingsophold med AFS Interkultur varer.

Det er ikke hensigten at konkludere hvordan et udvekslingsophold har påvirket alle udvekslingsstudenter, men derimod danne et billede af hvordan det har påvirket de involverede interviewpersoner og deraf sammenfatte hvordan et udvekslingsophold kan have påvirket andre udvekslingsstudenter.

Specialet har ikke til hensigt at fastlægge de enkelte landes kulturer, men at analysere den enkelte persons oplevelse af kulturen.

¹ Oprindeligt på engelsk: ”Culture shock is precipitated by the anxiety that results from losing all our familiar signs and symbols of social intercourse”

² Oprindeligt på engelsk: ”Psychological Reactions to Unfamiliar Environments”

2. Metode

Metoden vil blive indledt med en oversigt over specialets struktur efterfulgt af en gennemgang af den teoretiske baggrund og de empiriske overvejelser.

2.1. Specialets struktur

Specialet vil være induktivt, som betyder at det konkluderer fra det specielle til det generelle. Det tager altså udgangspunkt i enkelte tilfælde og konkluderer derudfra noget generelt. I dette tilfælde vil specialet tage afsæt i en empirisk undersøgelse bestående af et pilotinterview og otte reelle interview.

Efter de grundlæggende afsnit såsom indledningen og problemformuleringen vil metoden blive præsenteret. Metoden består af en præsentation af den teoretiske baggrund og de empiriske overvejelser. I afsnittet om den teoretiske baggrund vil der blive argumenteret for valg af teori og for hvordan de valgte teorier komplementerer hinanden. Desuden vil teoriernes videnskabsteoretiske forankring blive diskuteret. Afsnittet om de empiriske overvejelser vil præsentere forberedelsen af de otte interview fra planlægningen til præsentationen af resultaterne. Metodeafsnittet vil altså indeholde overvejelserne af de valg der er truffet i forbindelse med udarbejdelsen af specialet, men ikke selve præsentationen af de valgte teorier og den indsamlede empiri.

Efter metodeafsnittet vil teorien blive præsenteret. Dette afsnit kommer først, da det danner baggrundsviden om det emne som specialet søger at afdække, samt de respondenter der indgår i de empiriske data. Først vil teksterne Ulf Hannerz's "*Cosmopolitans and Locals in World Culture*" og Colleen Ward, Stephen Bochner og Adrian Furnhams "*Sojourners: International students*" blive præsenteret. Disse to tekster giver læseren en baggrundsviden om hvordan respondenterne i empirien betragtes. Efterfølgende behandles de to udvalgte teorier der danner grundlaget for analysen. De udvalgte teorier består af Pierre Bourdieus "*Det sociale rum*" og Colleen Ward, Stephen Bochner og Adrian Furnhams (herefter forkortet Ward et al.) "*The Psychology of Culture Shock*" som benyttes til at analysere den kulturelle påvirkning af udvekslingsstudenterne.

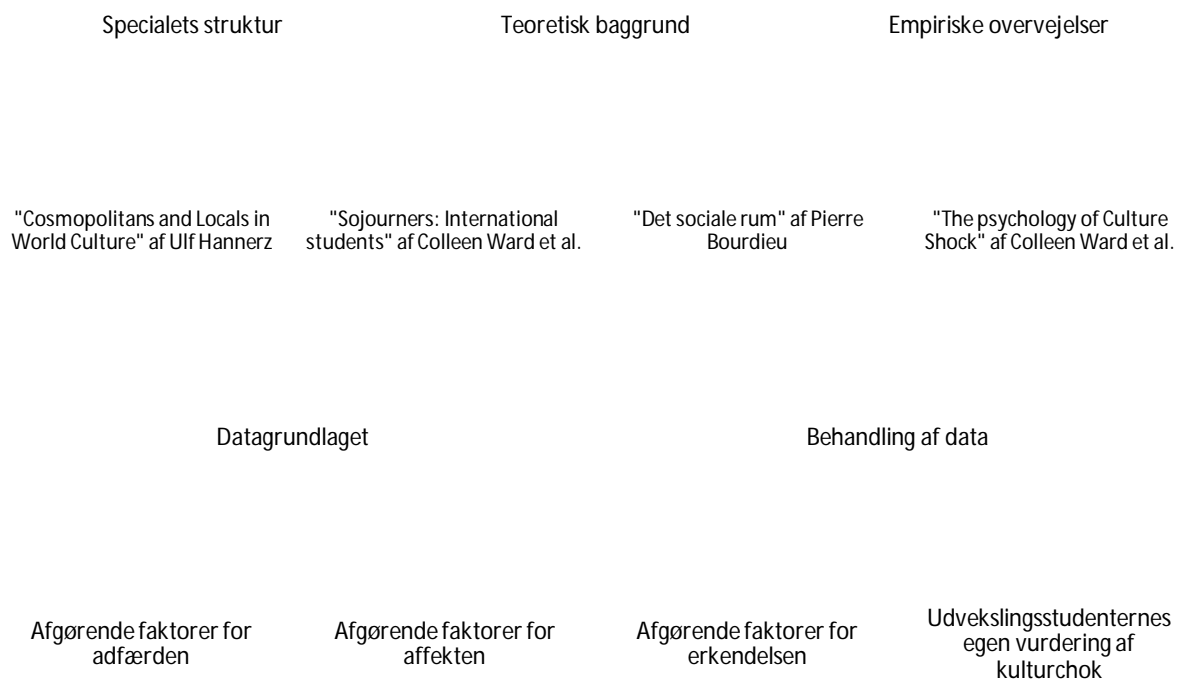
Dernæst vil der blive gjort rede for det empiriske materiale. Først vil datagrundlaget blive præsenteret, efterfulgt af en gennemgang af hvordan de empiriske data vil blive behandlet. Dette afsnit er placeret umiddelbart før analysen, da informationerne om interviewpersoner og andre

forhold i forbindelse med interviewene fungerer som en optakt til analysen, som bygger på denne empiri.

I analysen vil Ward et al.'s kulturchoksteori danne skelettet for analysen, idet analysen vil være opdelt i de tre aspekter som ifølge Ward et al. danner baggrunden for et kulturchok. Efterfølgende vil der være et afsnit med en analyse af interviewpersonernes egne betragtninger af kulturchok. Bourdieus tænkeredskaber fra "Det sociale rum" vil blive inddraget i sammenfatningerne af de enkelte afsnit.

Såvel den teoretiske som den empiriske tilgang indgår i sammenfatningen, som har til formål at skabe et samlet overblik over opgavens resultater. Endelig vil jeg konkludere ud fra problemformuleringen.

Specialets struktur vises visuelt i figur 1.

Figur 1: Specialets struktur (egen produktion)

2.2. Teoretisk baggrund

Da specialet er induktivt, er teorien sekundære data og skal altså primært bruges til at give en baggrundsviden om emnet og medvirke til at strukturere analysen, som udarbejdes fra empirien. Den teoretiske baggrund for specialet består af forskellige indgangsvinkler. Først vil Ulf Hannerz's artikel "Cosmopolitans and Locals in World Culture" blive brugt til at danne et indtryk af hvilken type mennesker, der tager på et års udveksling, efterfulgt af Colleen Ward et al.'s tekst "Sojourners: International students" som er en samling af undersøgelser der alle omhandler internationale studerende. Dernæst vil Pierre Bourdieu's tænkeredskaber om "Det sociale rum", med begreber som felter, habitus og kapital, blive inddraget for at argumentere for hvordan kulturer er indlejret i den enkelte person og hvordan kulturer i denne opgave bliver anskuet som sammenlignelige eller ikke-sammenlignelige. Til sidst bliver kulturchokket præsenteret på baggrund af Colleen Ward et al.'s "The Psychology of Culture Shock". Teoretikernes anskuelser vil blive præsenteret i detaljer i afsnittet 3. Teori. I det følgende vil der blive argumenteret for og imod valget af netop disse tre teorier.

Ulf Hannerz's teori om kosmopolitisme, som defineres som at have en global identitet, er valgt, fordi han på konstruktiv vis forholder sig til begrebet kosmopolitisme og fører det op til nyere tid. Den meget generelle tilgang til denne begrebsverden gør, at hans teori stadig i høj grad er brugbar ca. 30 år efter artiklen er skrevet. Hannerz måde at anskue sit arbejde på er strukturalistisk, idet han mener at ethvert menneske konstruerer sin egen unikke kultur ud fra de forskellige dynamiske kulturer og det enkelte individ tilhører således ikke længere én definerbar kultur. Det er altså strukturerne i kulturerne, der påvirker det enkelte individ.

Colleen Ward et al.'s tekst "Sojourners: International students" er en samling af empiriske undersøgelser der alle omhandler internationale studerende. Størstedelen af undersøgelserne er udført med internationale studerende, som læser dele af, eller hele videregående uddannelser i udlandet. Målgruppen for de fleste af disse undersøgelser har altså andre kendetegn end deltagerne i specialets empiriske undersøgelse. Det gælder eksempelvis alder, nationalitet og om de bor sammen med lokale eller ej. Teksten er dog brugbar fordi den giver et samlet overblik over mange større undersøgelser udført op til 2001 af personer og deres oplevelser med et kulturmøde. Den kan derfor bruges til at underbygge eller modbevise resultaterne af min undersøgelse. Det skal dog tilføjes at de undersøgelser der indgår i teksten har forskellige fokus og det er derfor ikke alle informationerne i denne tekst som har relevans i forhold til dette speciale. Derfor vil alle resultater ikke blive medtaget i præsentationen af teksten.

Pierre Bourdieu benytter sine værker til at forklare, hvordan individet er indplaceret i et større socialt rum. Bourdieu er valgt fordi han anskuer det enkelte individs vaner og normer i forhold til dennes sociale relationer. Hans begrebsapparat er defineret på baggrund af empiriske undersøgelser, hvilket gør det særligt interessant at benytte i forhold til andre empiriske undersøgelser. Men en kritik af Bourdieu vil således være, at han ikke i sin teori taler om forandring af de på forhånd givne sociale positioneringer. Hans teori bærer præg af en vis determinisme. Her forstås, at individet er forankret og fastsat i en bestemt position og giver således ikke svar på hvorledes personer eller grupper kan sætte sig udover denne position i det sociale rum. Bourdieu kalder sig selv for konstruktivistisk strukturalist og forsøger altså at kombinere to modsætningsfyldte videnskabsopfattelser. Bourdieu anerkender at der i samfundet er strukturer og systemer der er styrende for de enkelte individer. Dog tillægger han det enkelte individ større betydning end strukturalismen og tilføjer derfor den konstruktivistiske del, der tilgodeser det enkelte individ og ser strukturer som socialt skabt af aktørerne og ikke omvendt (Wilken, 2006, s. 22).

"The Psychology of Culture Shock" er skrevet af Colleen Ward, Stephen Bochner og Adrian Furnham som er tre internationalt anerkendte psykologer der bor henholdsvis i Europa, Asien og Australien. De har skrevet bogen sammen på baggrund af deres individuelle kernekompetencer. Deres arbejde ligger ligeledes indenfor det strukturalistiske, idet strukturerne i samfundet efter deres opfattelse er styrende for individets oplevelser og deraf potentielle kulturchock. Denne teoretiske tilgang til kulturchock er relevant for opgaven, da den behandler de faktorer, der kan fremkalde et kulturchock og ikke blot selve reaktionen. De sociale identifikationsteorier supplerer de adfærdsmæssige faktorer fra kulturlæringen og påvirkningen af affekten fra stress, problemløsnings og tilpasning.

Teoretikerne tager udgangspunkt i, at miljøet påvirker individet. De komplementerer hinanden fordi alle tre teoretikere bearbejder individet og kulturmødet, men med hver sit udgangspunkt. Bourdieu tager udgangspunkt i individet og dennes reaktion ved mødet med en fremmed kultur, Hannerz skildrer individet med øget kulturel indsigt og Ward et al. beskriver de faktorer som påvirker kulturmødet og er årsag til et kulturchock. Derfor giver det også mening at bruge dem i sammenhæng, idet Bourdieus teori netop kan anvendes til at beskrive, hvordan individet påvirkes under kulturchocket. Dette betyder, at specialet dækker flere aspekter af kulturmødet og kulturchocket.

Teorien opstiller muligheder for analysen, men valget af teoretikere giver naturligt også begrænsninger i analysen. De valgte teorier, åbner ikke rigtigt op for en analyse af eksempelvis hvordan forholdene i de enkelte lande, kan være medvirkende til at forstærke kulturchocket, fordi de

alle har fokus på individet frem for de institutioner og strukturer, som er til stede i de pågældende lande. Der kan dog argumenteres for, at disse er dækket af Bourdieus teori om habitus og kapital, fordi han her anerkender, at strukturen spiller en rolle i påvirkningen af disse begreber. Det er ikke sikkert, at konklusionen på specialet ville have været anderledes, hvis der var valgt teorier, som byggede på strukturalisme eller institutionalisme. Det ville blot have været nogle andre faktorer, som var blevet anvendt som baggrund for analysen af interviewene. Dette speciale undersøger og anerkender altså, at individet bliver påvirket af de strukturer og institutioner, som det møder under sit ophold. Specialet undersøger til gengæld ikke om individet er med til at påvirke de samme strukturer og institutioner, og derfor kan det siges, at specialet bygger på et konstruktivistisk verdensbillede.

2.3. Empiriske overvejelser

Dette afsnit beskriver de empiriske overvejelser, der har dannet baggrund for den empiriske undersøgelse. Det er besluttet at de empiriske data skal indhentes ved at benytte interviewmetoden. Dette skyldes at denne metode gør det muligt at stille opklarende spørgsmål undervejs og det er nemmere at få den enkelte interviewperson til at svare kvalitativt.

Resten af afsnittet vil bygge på Steinar Kvaales syvdelte måde at anskue processen i forbindelse med kvalitative forskningsinterview (Kvale, 1997, s. 94ff). Denne metode er valgt fordi den behandler alle syv stadier af et kvalitativt interview på en meget detaljeret måde, hvilket giver et godt overblik over indsamlingen af empirien. I de følgende afsnit vil de enkelte stadier blive uddybet.

2.3.1. Tematisering

Da tematiseringen er beskrivelsen af undersøgelsens formål og emnets afgrænsning, altså en begrebsafklaring og en teoretisk analyse af hvad specialet skal afdække samt formuleringen af et forskningsspørgsmål (Kvale, 1997, s. 102ff), overlapper dette stadie således med afsnittet 1. Indledningen.

2.3.2. Design

Design består af selve planlægningen af undersøgelsen, som skal sikre den nødvendige viden om emnet, for at være i stand til at få det største udbytte af interviewene (Kvale, 1997, s. 105ff).

Som en del af forberedelsen vil der dels blive udarbejdet en interviewguide samt foretaget et pilotinterview, som skal være med til at belyse om interviewguiden er et brugbart værktøj.

Som ordet antyder, er interviewguiden ikke en fast ramme for interviewet, men derimod en guide til hvordan interviewet kan forløbe. Der er altså plads til afvigelser fra interviewguiden. Dette vil især gøre sig gældende i rækkefølgen af spørgsmålene, samt give mulighed for at interviewer stiller uddybende spørgsmål, som ikke fremgår af interviewguiden. For at give mest mulig plads til interviewpersonen og dennes oplevelser vil der blive benyttet en personlig og uformel semistruktureret interviewform, som giver mulighed for at strukturere interviewene således, at det føles som en samtale frem for et forhør. Det er ligeledes vigtigt, at interviewet får en uformel tone, for at få interviewperson og interviewer varmet op. Spørgsmålene blev udformet på baggrund af Ward et al.'s teori om kulturchock og derefter ordnet i kategorier som følger opholdet kronologisk før, under og efter opholdet.

Pilotinterviewpersonen var en udvekslingsstudent, der havde været på udveksling i Hong Kong i skoleåret 2004/2005. Han har siden sin hjemkomst færdiggjort studentereksamen og fortsatte direkte videre på en længerevarende videregående uddannelse, hvor han på interviewtidspunktet var på 3. semester. Pilotinterviewet fandt sted på en café, som skabte en afslappet og hyggelig stemning.

Under pilotinterviewet fremgik det, at tre af de oprindelige spørgsmål ikke var relevante i forhold til specialets emne. Spørgsmålet "Hvordan er deres politiske system?" viste sig ikke at være relevant, fordi det politiske system ikke havde indflydelse på udvekslingsstudentens ophold. Desuden gjorde udvekslingsstudentens alder generelt, at de ikke var begyndt at vise reel interesse for dansk politik. Det var derfor svært for udvekslingsstudenten at huske oplevelserne i forbindelse med dette emne og dermed komme med brugbare svar. Det andet spørgsmål som blev udeladt var "Kender du Maslows behovspyramide? Hvor vil du placere den gennemsnitlige indbygger?". Dette spørgsmål blev fjernet fordi modellen er svær at benytte i en international kontekst af personer, som ikke har samme udgangspunkt for vurderingen. Det sidste spørgsmål der blev fjernet var "Hvad var den væsentligste forskel du oplevede mellem Hong Kong og Danmark?". Dette skyldes, at det var meget svært at udpege et enkelt aspekt ved landet hvilket gjorde, at svaret blev meget diffust og ikke brugbart for analysen.

Pilotinterviewet gav også anledning til omformulering af nogle spørgsmål, således at interviewpersonen fik større mulighed for at berette om netop det denne fandt relevant.

Eksempelvis blev spørgsmålene ændret fra "Hvordan oplevede du...?" til "Oplevede du...? Hvordan?", for derved ikke at antage, at de havde oplevet en påvirkning på det pågældende område, men åbne op for muligheden for at svare, at de ikke havde oplevet en påvirkning.

Disse aspekter blev efterfølgende tilpasset i interviewguiden for de endelige interview. Ligeledes blev der efter pilotinterviewet tilføjet nye spørgsmål til de følgende interview. De to nye spørgsmål var "Oplevede du et kulturchock?" og "Følte du, at du fik et kulturchock da du kom tilbage til Danmark?" som begge skulle give udvekslingsstudenterne muligheden for at komme med deres egen vurdering af den kulturelle påvirknings virkning.

Pilotinterviewet bekræftede, at der kom rigtig mange informationer ud af interviewet. Det blev derfor fastlagt, at otte interview ville være et passende antal til at få et bredt indblik i udvekslingsstudenternes oplevelser. Desuden blev det vedtaget udelukkende at interviewe udvekslingsstudenter, som havde været ude at rejse i skoleåret 2004/2005. Denne årgang blev valgt, fordi de har haft tid til at akklimatisere sig og vænne sig til at være hjemme i Danmark igen, men stadig har mulighed for at genkalde sig oplevelserne fra dengang. Dette ville give et reelt indblik i udvekslingsstudenternes oplevelser.

Det blev ligeledes fastlagt, at interviewpersonerne ikke skulle have spørgsmålene oplyst på forhånd, men blot vide hvad det overordnede emne var. Dette skyldtes, at interviewpersonerne således ville fortælle de ting de umiddelbart kom i tanke om og fandt vigtige i forhold til spørgsmålene. På denne måde kunne det undgås, at svarene blev for planlagte og dermed måske for politisk korrekte.

Interviewpersonerne er udvalgt så de repræsenterer et så bredt et udsnit af AFS Interkulturs deltagere som muligt. Men da AFS Interkultur i Danmark samarbejder med ca. 50 lande, vil der være mange lande som ikke er repræsenteret i empirien. Det ændrer ikke ved at de indsamlede data vil repræsentere så bredt et spektrum, at det kan vise nogle generelle tendenser.

Valget af interviewpersoner fra én organisation og én årgang kan ligeledes opfattes som en begrænsende faktor. Men det faktum, at de har haft samme forberedelse, samme præmisser under opholdet og efterfølgende samme evaluering, stiller interviewpersonerne i en ensartet position og dermed mindskes risikoen for, at andre faktorer påvirker oplevelserne under kulturmødet.

En tredje faktor der påvirker undersøgelsen er, at det desværre kun var udvekslingsstudenter, som efterfølgende har lavet frivilligt arbejde for organisationen i større eller mindre grad, som meldte sig. Dette medførte ligeledes, at interviewereren havde mødt alle interviewpersoner ved tidligere

lejligheder. Dette blev dog udnyttet positivt, da det var nemmere at skabe en afslappet stemning og dermed mere åbenhed under interviewet, idet begge parter ikke brugte energi på den generthed, der ofte opleves første gang man møder et andet menneske. Interviewene kom i stedet til at være hyggelige samtaler.

Interviewguiden findes i bilag 1.

I forbindelse med gennemarbejdningen af empirien, blev det opdaget at der manglede et relevant spørgsmål i forbindelse med interviewpersonernes egen vurdering af hvorvidt de havde oplevet et kulturchok enten i det nye land eller ved hjemkomsten til Danmark. Imidlertid ville det være yderst relevant at vide ud fra hvilke definitioner, de havde oplevet, eller ikke oplevet, et kulturchok. Dette blev der rådet bod på ved at sende en e-mail til hver af interviewpersonerne med følgende spørgsmål: Hvordan vil du med egne ord beskrive et kulturchok? Hvad kan fremkalde et kulturchok? Hvad er mulige reaktioner på et kulturchok? De blev bedt om at forestille sig interviewsituationen og skrive hvad der først faldt dem ind.

E-mail og svar findes i bilag 11.

2.3.3. Interview

Dette stadie består af selve udførelsen af interviewene, såvel rammerne som afviklingen (Kvale, 1997, s. 129ff).

Da erfaringen fra pilotinterviewet viste at en hyggelig og uformel stemning, havde været med til at give et udbytterigt interview, blev der lagt op til, at alle interview fandt sted på neutral grund, hvor man ikke lader sig forstyrre af tanker om studiet, arbejdet eller lignende. Dette kunne være en hyggelig café, som ligeledes skaber en behagelig stemning. Dette skulle medvirke til at få interviewpersonerne til at slappe af og føle sig trygge og dermed fortælle ærligt om deres oplevelser. Dog ville der blive lagt vægt på, at interviewpersonerne ikke følte det blev for intimt, så de følte, at de indviede alle gæsterne på caféen i deres oplevelser, da dette kunne påvirke dem til ikke at svare ærligt om de negative minder og oplevelser.

Alle interview blev foretaget af samme interviewer, hvilket skulle sikre, at interviewene blev ensartede og med samme fokus.

2.3.4. Transskribering

Transskriberingen er en meget krævende fase af indsamlingen af empirien. Det er ikke blot en tankeløs nedskrivning, men en fortolkning af det sagte (Kvale, 1997, s. 161ff).

For at eliminere risikoen for at glemme dele af det sagte, blev alle interview, blive optaget på en digital diktafon. Dog vil en lydoptagelse stadig resultere i, at der tolkes på det sagte under transskriberingen. Da det er indholdet af det sagte og ikke diskursen der skal anvendes i analysen, vil alle lyde i dette tilfælde ikke blive medtaget. Det forsøgte dog at skrive interviewet ned så ordret som muligt i det omfang det gav mening i forhold til indholdet. Derfor vil det ikke være alle gentagelser, der blev medtaget. Ligesom afbrudte sætninger der indikerer, at den interviewede er i tvivl om, hvordan han/hun ville formulere sig blev sammenskrevet til hele sætninger. Det vil altså stadig være angivet i transskriberingen, blot ikke i sin fulde længde. I de tilfælde hvor det letter læsningen, blev talesproget omskrevet til skriftsprog, da det ellers kan være meget svært at forstå meningen med det sagte, når man ikke har ansigtsudtryk og toneleje til at underbygge udsagnet. I de tilfælde hvor lydoptagelserne er utydelige for eksempel på grund af baggrundsstøj, blev eventuelle ord eller passager angivet således [...].

I forbindelse med transskriberingen blev der taget højde for de etiske regler, der måtte være i forbindelse med et interview. Derfor blev alle navne ændret til fiktive navne. Dette er valgt i stedet for betegnelser som respondent A eller nummerering, idet det giver en mere personlig og nærværende tekst.

Alle de transskriberede interview inklusive pilotinterviewet findes i bilag 2-10.

2.3.5. Analyse

Før bearbejdningen af den indsamlede empiri kan iværksættes, skal det afgøres hvilken analysemetode, der skal benyttes (Kvale, 1997, s. 186).

Til dette speciale er meningskategorisering valgt som analysemetode. Meningskategorisering er at opstille nogle kategorier, som er relevante i forhold til interviewene og problemstillingen. Derefter analyseres interviewene således, at udsagnene samles i disse kategorier. Kategoriseringen handler altså om at strukturere og reducere den indsamlede mængde empiri til overskuelige kategorier (Kvale, 1997, s. 190).

Kategorierne i dette speciale vil tage udgangspunkt i de tre påvirkningsmåder fra Ward et al.'s teori om kulturchock. Efterfølgende vil interviewpersonernes oplevelser, såvel positive som negative, blive afdækket på baggrund af disse kategorier. Derefter vil det være muligt at sammenfatte alle interview i forhold til problemstillingen.

Efterfølgende vil resultaterne af første del af analysen indgå i en analyse af de enkelte udvekslingsstudenters egen vurdering af kulturchock, for at give et overblik over hvilken påvirkning det har haft på dem som enkelt-individer. Dette er for at kunne give en analyse af om udvekslingsstuderne er blevet påvirket mere i de lande der er meget kulturelt forskellige fra Danmark.

Empirien vil blive præsenteret løbende igennem analysen. I nogle tilfælde vil interviewpersonerne blive citeret. Hvis der i forbindelse med citater er udeladt dele af udsagnene, vil det blive angivet sådan (...). Henvisningerne til bilagene refererer til linienumrene i transskriberingen af de enkelte interview.

2.3.6. Verificering

Verificering, som betyder at fastslå generaliserbarheden, reliabiliteten og validiteten af interviewresultaterne, er ikke blot en fase, men finder sted løbende under hele forløbet (Kvale, 1997, s. 95).

Generaliserbarheden forstås som en fastlæggelse af hvorvidt resultaterne kan generaliseres. I specialet vil den analytiske generalisering blive benyttet, da denne fremgangsmåde er baseret på, at analyseresultaterne kan betragtes som vejledende for, hvad der vil ske i tilsvarende situationer. Den tager sit udgangspunkt i den assertoriske logik, hvilket betyder, at man med bestemte udsagn kan hævde, at noget forholder sig på en bestemt måde, uden dermed at påstå at det ikke kunne være anderledes. Analytisk generalisering er således betinget af tydelig dokumentation af undersøgelsens præmisser, så modtagere af undersøgelsen har mulighed for selv at vurdere, om de mener, at de fremkomne resultater kan overføres og benyttes i andre kontekster end i den konkrete undersøgelse (Kvale, 1997, s. 227ff). I specialet vil de otte interviewpersoners udsagn danne grundlaget for analysen. Da interviewpersonerne repræsenterer et bredt udsnit af de udvekslingsstudenter som AFS Interkultur sender ud fra en årgang, vil otte interview vise et generaliserbart billede. Det er dog vigtigt at understrege, at opgavens resultater udelukkende giver et indblik i de interviewedes oplevelser og dermed ikke kan bruges til at konkludere hvordan alle udvekslingsstudenter oplever

kulturpåvirkningen i løbet af deres udvekslingsophold. Dog kan resultaterne i en tilstrækkelig grad bruges til at vurdere hvordan et udvekslingsophold kan påvirke udvekslingsstudenterne og dermed være vejledende for den generelle kulturpåvirkning af personer i tilsvarende situationer.

Reliabiliteten betegner, hvor konsistente en undersøgelses resultater er (Kvale, 1997, s. 231). I specialet vil dette ske ved at sammenholde interview hvori der er blevet gjort brug af samme interviewguide, for derved at få flere input på samme problemstilling. Desuden sker fortolkningen af interviewene og kategoriseringen af interviewpersonernes meninger så objektivt som muligt. Men der vil altid være en risiko for, at der er fejltolket på interviewpersonernes udtalelser. Dette kunne være imødekommet ved at lade interviewpersonerne verificere fortolkningen af deres udsagn. Dette har dog ikke været muligt på grund af tidsmangel blandt de enkelte interviewpersoner. En anden faktor som kunne have påvirket reliabiliteten af undersøgelsen er det faktum at kun udvekslingsstudenter som gennemførte udvekslingsopholdet viste interesse for undersøgelsen. Hvis det havde været muligt at interviewe en udvekslingsstudent som var kommet hjem før planlagt, havde dette muligvis givet et andet indtryk af kulturpåvirkningen afhængigt af årsagen til afbrydelsen af opholdet. Derudover kunne det have gjort en forskel hvis interviewpersonerne havde fået spørgsmålene på forhånd, således at de havde haft en chance for at genopfriske deres oplevelser. I stedet blev interviewene påvirket af hvad interviewpersonerne kom i tanke om under interviewet. Men som skrevet i afsnittet om interviewenes design i afsnit 5.2.2. Design, er der ligeledes argumenter for ikke på forhånd at informere interviewpersonerne om spørgsmålene.

Validiteten er et udtryk for om en interviewundersøgelse undersøger, hvad det er hensigten, den skal undersøge. Der skal ses kritisk på analysen og dens resultater. Undersøgelsens indhold er vigtigere end metoden (Kvale, 1997, s. 233ff). Dette vil ske løbende igennem opgaven, ved at vurdere alle afsnit i forhold til problemformuleringen. Dette vil dog ikke blive angivet eksplicit, men være en implicit del af skriveprocessen.

2.3.7. Rapportering

Rapporteringen er formuleringen af undersøgelsens resultater. Det bør overvejes hvordan resultaterne præsenteres mest hensigtsmæssigt (Kvale, 1997, s. 95).

Undersøgelsens resultater vil blive dannet gennem analysen, som vil bestå af fortolkede citater. Efterfølgende vil de blive samlet og afrapporteret i analysens konklusion afsnit 7. Konklusion. Rapporteringen af resultaterne vil være struktureret efter samme fremgangsmåde som analysen.

3. Teori

Som nævnt i det tidligere afsnit om den teoretiske baggrund afsnit 2.2. Teoretisk baggrund, vil specialet bygge på følgende teorier: "Cosmopolitans and Locals in World Culture" af Ulf Hannerz, "Det sociale rum" af Pierre Bourdieu og "The Psychology of Culture Shock" af Colleen Ward et al. Disse vil i de følgende afsnit blive uddybet.

3.1. "Cosmopolitans and Locals in World Culture" af Ulf Hannerz

Artiklen "Cosmopolitans and Locals in World Culture" er skrevet af den svenske antropolog Ulf Hannerz som blandt andet har forsket i bysamfund, lokale mediekulturer, tværnationale kulturelle processer og globaliseringen. I 1990 skrev han artiklen om kosmopolitisme.

Kosmopolit kommer fra det græske "kosmos" som betyder verden og "polites" som betyder borger, hvilket afleder udtrykket "verdensborger". Med andre ord kan man sige, at det er en person med en global identitet. Begrebet kosmopolitisme har eksisteret siden 1940'erne, men har i den mellemliggende periode tid udviklet sig. Så hvad der var kosmopolitisk dengang, kan måske betragtes som relativt lokalt på nuværende tidspunkt i historien. Kosmopolitisme betyder at sigte mod mangfoldighed, mod sameksistens mellem kulturer.

Hannerz tager udgangspunkt i, at der er udviklet en verdenskultur på baggrund af den forbindelse der er mellem flere lokale kulturer. Han mener ikke der er tale om en homogenisering af meninger og udtryk. Derimod mener han, at verden er blevet et netværk af sociale relationer og at der mellem verdens forskellige regioner er en udveksling af livsanskuelser. Verdenskulturen er skabt gennem den stigende indbyrdes udveksling af forskellige lokale kulturer.

Hannerz betragter kosmopolitter som et omstrejfende folkefærd, der altid er på farten rundt om i verden. Dog har der været en tendens til, at udtrykket "kosmopolitisk" er blevet brugt meget løst, til kun at beskrive personer, der bevæger sig omkring i verden. Han skelner derfor mellem forskellige typer af omrejsende, idet der skal mere end blot det at befinde sig i en anden kultur til for, at man kan betragtes som en kosmopolit. Kosmopolitisme handler ifølge Hannerz om indstilling – en villighed til at engagere sig i den fremmede kultur. Det er en intellektuel holdning af åbenhed over for forskellige kulturelle oplevelser, en søgen efter kontraster snarere end ensartethed. En kosmopolit søger ikke at ændre den eksisterende kultur, men accepterer den som en pakkøløsning.

En kosmopolit er på samme tid en del af den fremmede kultur og samtidig ikke helt en del af den. Det kosmopolitiske menneske kan altså til en vis grad blive kanaliseret ind i det lokale miljø.

Ifølge Hannerz' betragtninger er turister ikke kosmopolitter, idet de som regel rejser ud for at få det han kalder "hjem plus" som eksempelvis "Spain is home plus sunshine" (Featherstone, 1990, s. 241). Denne type rejser interesserer ikke kosmopolitterne. Hannerz går så langt som til at skrive, at de fleste kosmopolitter væmmes ved turister og især ved at blive betragtet som turister. Desuden kan både kosmopolitterne og de lokale ofte genkende turisterne på lang afstand, idet de ikke falder ind i det lokale miljø.

kosmopolitisme er altså ikke blot et spørgsmål om at være på farten, men om at standse op og fordybe sig i den kultur man kommer til. Omvendt er det ikke alle der opholder sig længere tid i en anden kultur, som kan betegnes kosmopolitter. Hannerz benytter flygtninge som eksempel. Disse er ikke nødvendigvis kosmopolitter, da kulturmødet er påtvunget dem. Det er derimod ofte emigranter der forbindes med kosmopolitisme. Personer der rejser ud og bosætter sig i en anden kultur af længere varighed og som af egen fri vilje er interesseret i at tilpasse sig den lokale kultur. Der kan altså ikke være kosmopolitter uden en lokalbefolkning.

Hannerz kommer også ind på, at kosmopolitter aldrig kommer helt hjem igen, da de er uigenkaldeligt påvirket af oplevelserne fra det fremmede og fjerne. Dog vil nogen opleve "hjem" som en konstant påmindelse om en præ-kosmopolitisk fortid eller et trygt sted med kendte ansigter.

Mediernes udbredelse har dog givet grund til at overveje, hvorvidt man kan blive kosmopolitisk uden at rejse ud og møde fremmede kulturer. Dette er blevet væsentligt forstærket siden Ulf Hannerz skrev artiklen for 30 år siden, idet internettet er blevet allemandseje og dermed er information om andre lande blevet lettere tilgængelig. Artiklen efterlader derfor et åbent spørgsmål om denne problematik. Men eftersom en kosmopolit er en person som opnår at føle sig som en del af en anden kultur, vil det ikke kunne opnås uden at rejse ud. Desuden vil de indtryk man får fra medierne ikke have samme effekt som det reelle møde med kulturen, idet der mangler alle de små detaljer som er med til at danne det samlede billede såsom lyde og lugte. Dog vil folk der opsøger information om fremmede kulturer via eksempelvis medierne være bedre rustet til mødet med andre kulturer i virkeligheden, idet ikke alle aspekter af kulturen vil være dem fremmed.

I specialet bliver artiklen benyttet til at beskrive personligheden hos størstedelen af udvekslingsstudenterne, idet AFS Interkulturs mål er, at de der er i berøring med foreningen, får en

større kulturel forståelse. Dette gør de blandt andet ved at sende unge danskere ud til andre lande, hvor de bor et år hos en værtsfamilie og følger et skoleår i den lokale skole. En stor del af disse unge kan altså betragtes som kosmopolitter, idet de efter eget ønske rejser til et andet land og bosætter sig sammen med de lokale og forsøger at være en del af deres kultur i et år. Det er dog ikke alle udvekslingsstudenter som tager på udveksling der er kosmopolitter, idet ikke alle er bevidste om konsekvensen af at skulle bo i et fremmed land med en fremmed kultur. Dette udmønter sig primært i, at nogle udvekslingsstudenter kommer hjem før tid, fordi de ikke kan affinde sig i det fremmede.

Denne teoretiske tilgang vil ikke direkte danne grundlag for analysen, men hjælpe med til at forstå udvekslingsstudenternes udgangspunkt og blive inddraget i sammenfatningen.

3.2. "Sojourners: International students" af Colleen Ward et.al.

Colleen Ward et al. samlede i 2001 resultaterne fra en lang række empiriske undersøgelser omhandlende internationale studerende. Ifølge Ward et al. opholder internationale studerende sig frivilligt i et andet land for at studere og selvom der ikke er en fast defineret varighed på et ophold er det typisk relativt kort tid, som regel fra 6 måneder til 5 år (Ward et al., 2001, s. 142).

En af forudsætningerne for, at de kan få størst muligt udbytte af deres studieophold, er at de hurtigt tilpasser sig den nye kultur. Der er dog aspekter der kan gøre denne tilpasning vanskelig og nogle af disse aspekter vil blive gennemgået i dette afsnit.

Internationale studenter oplever typisk fire typer af problemer. To af disse problemer skyldes deres ophold i en fremmed kultur. Det ene er mødet med fordomme, diskrimination, hjemve og ensomhed og det andet er at de kan føle sig presset i forbindelse med rollen som "udenlandsk ambassadør" i deres interaktion med værtskulturens studerende. Derudover kan de også opleve problemer som alle andre unge også oplever uanset opholdssted, herunder identitetskonflikt i forbindelse med personlig udvikling i slutningen af ungdomsårene og akademiske udfordringer i forbindelse med overgangen til en ny skole (Ward et al., 2001, s. 153).

De udfordringer, som de internationale studerende kan opleve varierer afhængigt af personerne, eksempelvis gymnasieelever versus universitetsstuderende og omfanget af sproglig og kulturel afstand mellem deres kulturelle oprindelse og værtskulturen. Flere undersøgelser har vist at graden af kulturel afstand mellem den internationale studerendes oprindelige og den nye kultur, har indflydelse på påvirkningen. Jo større kulturel forskel, jo større påvirkning (Ward et al., 2001, s. 154).

Til trods for at de internationale studerende generelt ønsker kontakt med jævnaldrende fra værtskulturen, afhænger denne kontakt i vid udstrækning af den kulturelle afstand der er mellem kulturen i den internationale studerendes hjemland og kulturen i værtslandet (Ward et al., 2001, s. 148). Dog nævner Ward et al. at kendskabet til sproget og tidligere oplevelser med fremmede kulturer kan lette tilpasningen og dermed kontaktfladen til den nye kultur (Ward et al., 2001, s. 160).

Andre faktorer som ifølge Ward et al. kan påvirke de internationale studerende er nye indlæringsmetoder og akademiske præstationer (Ward et al., 2001, s. 156). Studerende fra individualistiske kulturer er kendetegnende ved at stille spørgsmål, give svar og indlede en debat, hvorimod studerende fra kollektivistiske kulturer er mindre tilbøjelige til at være verbalt interaktive i undervisningen og er ikke interesserede i at gøre opmærksom på sig selv (Ward et al., 2001, s. 156). Studerende fra lande med høj magtdistance udviser ofte mere respekt for lærerne og har en mere formel og afstandstagende omgang med dem (Ward et al., 2001, s. 157).

Afslutningen på de internationale studerendes ophold kan også være udfordrende. En undersøgelse af udvekslingsstudenter fra AFS New Zealand, som blev udført af Rogers og Ward i 1993, behandlede forholdet mellem forventninger og de reelle oplevelser ved at vende hjem fra et ophold. Den undersøgelse viste, at de forventninger som udvekslingsstudenterne havde, ikke blev indfriet. Det viste sig, at hjemkomsten ofte var vanskeligere end forventet. Desuden viste undersøgelsen at når hjemkomsten var vanskeligere end forventet, oplevede de studerende større depression og angst end under opholdet i den fremmede kultur (Ward et al., 2001, s. 162).

Denne tekst vil ikke direkte danne grundlag for analysen, men hjælpe til at forstå udvekslingsstudenternes udgangspunkt og vil blive inddraget i sammenfatningen.

3.3. "Det sociale rum" af Pierre Bourdieu

Den franske sociolog Pierre Bourdieu har et langt forfatterskab, som dækker mange forskellige genstandsfelter og områder. Det nedenstående afsnit vil således udelukkende inddrage det, der har relevans for indeværende speciale. Således vil der være fokus på Bourdieus teori om det sociale rum og individernes position i dette. Desuden vil grundbegreber såsom felter, habitus og kapital blive nærmere beskrevet. Bourdieu mener ikke hans begreber skal anvendes teoretisk, men derimod som tænkeredskaber, der udvikler sig ved empiriske undersøgelser. Der er altså ikke tale om statiske begreber, men om begreber som er baseret på grundlæggende forestillinger om, hvordan mennesket handler i blandt andet sociale sammenhænge (Wilken, 2006, s. 37).

Det sociale rum er skabt ud fra nogle empiriske undersøgelser foretaget i Frankrig i 1970'erne. Selvom Bourdieu dog at disse empiriske undersøgelser og de teorier der er opbygget derudfra, godt kan benyttes i forbindelse med problematikker gældende for andre områder. Det er vigtigt at holde sig for øje, at han søger at beskrive samfundet ud fra både et teoretisk og empirisk perspektiv. Han udarbejder sine samfundsteorier omkring de empiriske analyser som han foretager hele vejen igennem sit forfatterskab.

Helt grundlæggende for Bourdieus begrebsapparat er, at det som man under en betegnelse kalder for samfundet, ikke er én fastlåst enhed. Derimod består det af mindre sociale rum, og ethvert af disse sociale rum består igen af det han betegner som værende et felt. Felter er altså Bourdieus begreb for den sociale sfære, hvor individernes praksis finder sted. Disse felter, som dækker over blandt andet religion, uddannelse og økonomi, er karakteriseret ved, at der løbende opstår nogle konflikter og rivaliseringer hvorigennem man ønsker at opnå det pågældende felts belønning. Disse konflikter ligger desuden til grund for den konstante forandring indenfor de forskellige felter. Indenfor ethvert felt, er der fastlagt grundlæggende regler for hvordan individerne indgår relationer. Disse regler betegner Bourdieu "doxa". Indenfor feltet skal der være enighed om doxa. Kun udefrakommende kan stille spørgsmålstejn ved doxa. De stiller betingelserne for de kampe, som foregår blandt individerne i feltet. Kampene i feltet handler ikke blot om selve feltet, men også grænserne for feltet. Felter er altså sociale kamparenaer (Wilken, 2006, s. 45-54).

Et andet begreb som er helt centralt i Bourdieus terminologi er termen habitus. Habitus er en strukturerende mekanisme, som opererer indefra individet. Habitus er hvad Bourdieu betegner som en praktisk sans hos individerne, der giver svaret på, hvad der skal gøres i en bestemt situation. Habitus kan beskrives som et kulturbegreb der forholder sig til individers mentale dispositioner og til erfaringernes kropslige forankring. Habitus er resultatet af erfaringsdannelse i sociale sammenhænge. I praksis vil dette sige, at de normer, man vokser op med, vil præge én gennem resten af ens liv. Habitus har altså tilknytning til den kultur man vokser op i. Læringen sker primært i forbindelse med familiens og uddannelsessystemets socialisering. Resultatet af denne læring lagres som vaner og normer, som man følger ubevidst og uden at reflektere over det, mens selve læreprocessen er glemt. Habitus er således en kropstilstand og ikke en sindstilstand. Habitus er såvel individuel, kollektiv som samfundsmæssig. Individuel, fordi habitus samler den enkeltes erfaringer og personliggør det sociale. Kollektiv, fordi habitus formes i et socialt miljø. Samfundsmæssig, fordi habitus får individet til ikke at stille spørgsmålstejn ved samfundets indretning. Selvom habitus er

den varige prægning af menneskers adfærd, er den ikke uforanderlig, den kan påvirkes og ændres med tiden. Forandringen er knyttet til de ydre omgivelser og kræver individets accept af det nye sociale miljø. Habitus fremstiller altså baggrunden for individernes praksis (Wilken, 2006, s. 41-45).

Et tredje begreb er Kapital, hvilket ifølge Bourdieu er den egenskab som individerne udveksler indenfor et felt i forbindelse med de indbyrdes kampe. Alle individer har forskellige former for kapital og en given mængde af kapital, som dog ikke er konstant. Bourdieu opererer med tre primære kapitalformer. Økonomisk kapital, som er penge og andre materielle værdier. Kulturel kapital, som er viden, uddannelse og kompetence. Social kapital, som er familierelationer og netværk. Derudover opererer han med begrebet symbolsk kapital, som er evnen til at omsætte en kapital til anden form for værdi. Denne mulighed afhænger meget af den pågældende kapitalers relevans for de øvrige individer indenfor feltet. Individets eller gruppernes positionelle indplacering i det sociale rum afhænger således af hvor stor både deres økonomiske og kulturelle kapital er (Wilken, 2006, s. 45-54)

Set i forhold til specialets undersøgelse ville Bourdieus begrebsapparat blive benyttet til at analysere udvekslingsstudenternes reaktion på det skifte i vaner og normer som de udsætter sig for ved et kulturmøde. Udvekslingsstudenternes habitus bliver udfordret, idet de ikke længere ved hvad der er rigtigt og forkert. Desuden er den kapital de bringer ind i feltet ikke nødvendigvis det samme værdi, som de er vant til hjemmefra.

3.4. "The Psychology of Culture Shock" af Colleen Ward et al.

Colleen Ward et al. bygger sin teori, "The Psychology of Culture Shock" fra 2001, på den omfattende forskning der har været indenfor kulturchock siden 1960'erne, hvor Oberg første gang beskriver tilstanden. Ward et al. omtaler sin teori som kulturchockets ABC, som referer til Affect, Behavior og Cognitions, fremover betegnet som affekten, adfærden og erkendelsen. De tre påvirkningsformer kobles til tre aspekter ved kulturchocket: "Culture learning", "Stress, coping and adjustment" og "Social identification theories", fremover betegnet "Kulturlæring", "Stress, problemhåndtering og tilpasning" og "Sociale identifikationsteorier". Hver især påvirker disse aspekter personen, der oplever kulturchocket, forskelligt (Ward et al., 2001, s. 48). Deres forskellige påvirkning af personer, der oplever et kulturchock vil blive uddybet i det efterfølgende. I figur 2 er det illustreret, hvordan de tre aspekter påvirker personen, der oplever kulturchocket.

Figur 2: Kulturchokkets elementer (egen produktion)

Kulturlæringen, som påvirker adfærden, kan forklares som den udvikling, der fører til den nødvendige viden og kendskab til den nye kultur og som derfor gør det muligt at begå sig. Der er fokus på de sociale færdigheder og den adfærdsmæssige kompetence, der er fundamental i forhold til et kulturmøde. Selvom møder mellem kulturelt forskellige personer i princippet ikke adskiller sig fra andre sociale møder, er de ofte hæmmet af en mangel på oplysninger om de kommunikative konventioner. Det er de interpersonelle aspekter ved kulturmødet som f.eks. verbal og nonverbal kommunikation der påvirkes. Nogle vil eksempelvis lade sprogbarrierer fylde meget, mens andre ikke oplever det som et stort problem. En anden af de væsentlige faktorer er forskellene i kommunikationsmønstrene. Nogle kulturer benytter en abstrakt tankegang og kommunikerer direkte, bruger få billeder og symboler samt få nonverbale kommunikationselementer, hvorimod andre kulturer har lav abstraktionsgrad med indirekte og flertydig kommunikation, mange billeder og personifikationer i kunstfærdig form, samt mange nonverbale kommunikationselementer. En tredje faktor er en anderledes etikette. Der er stor forskel på hvorledes en forespørgsel som eksempelvis en invitation bliver bekræftet eller afslået. Dette gælder såvel ordvalget, samt hvorvidt det gøres direkte eller indirekte. Fjerde aspekt af kommunikationen er tiltaleformen. I nogle lande bruges titler,

hvorimod der i andre lande benyttes fornavne. I forhold til den nonverbale kommunikation drejer det sig især om aspekter som afstanden mellem de der taler sammen, øjenkontakten og håndbevægelserne. I de enkelte lande er der en række uskrevne regler og traditioner, som ofte først opdages når man har brudt en af disse. Kommunikation er basis for enhver relation og det kan derfor påvirke den tilrejsende meget, hvis denne oplever ikke at kunne kommunikere med sine omgivelser. Det er som oftest hårdest for personer, som er vant til at være meget verbalt kompetente i deres oprindelige kultur som f.eks. studerende og forretningsfolk, der kan nå til et punkt hvor de føler sig utilstrækkelige. Problemerne som den tilrejsende oplever, kan blive tillagt udeblivelsen eller forvrængningen af det familiære miljø. For at mindske denne påvirkning er det vigtigt at have så stor viden om den nye kultur som muligt (Ward et al., 2001, s. 51-69).

Stress, problemløsning og tilpasning, som påvirker affekten, er baseret på den forudsætning, at livsforandringer i sig selv er stressende. Ward et al. fokuserer blandt andet på de følelsesmæssige aspekter som den psykiske trivsel og tilfredshed. Det drejer sig blandt andet om de livsforandringer, man oplever ved mødet med den nye kultur, samt egen vurdering af den nye situation og måden at håndtere situationen på. Det er primært forventningerne, der kan føre til et kulturchok. Hvis ikke forventningerne stemmer overens med selve oplevelsen, vil der opstå uventet stress, som kan lede til kulturchok. Udover de udefrakommende forhold, påvirker personligheden også, hvordan et kulturchok opleves. Der er især stor forskel på den enkelte persons åbenhed og villighed til at tilpasse sig de nye forhold. De demografiske forhold påvirker ligeledes kulturchokket, idet undersøgelser har vist at kvinder har sværere ved at tilpasse sig en ny kultur end mænd. Andre undersøgelser har vist at kulturchokket ikke bliver så stort hos unge, som hos ældre, mens andre undersøgelser har vist det modsatte. Ward et al. nævner også den kulturelle distance, som refererer til at stor forskel på ny og gammel kultur er årsag til større sandsynlighed for kulturchok (Ward et al., 2001, s. 70-97).

Sociale identifikationsteorier, som påvirker erkendelsen, refererer til viden om sig selv og den nye kultur og hvordan den enkelte tilpasser sig den nye kultur. Der er primært to centrale spørgsmål, som den der oplever kulturmødet konfronteres med: hvem er jeg? Og hvordan agerer folk fra min gruppe i forhold til andre grupper? Dette skyldes, at den enkelte persons identitet i høj grad er påvirket af medlemskabet af en gruppe og derfor kan blive påvirket af gruppe-skiftet. Påvirkningen kan opfattes problematisk i de tilfælde hvor personen der oplever kulturmødet, ikke formår at bibeholde den identitet og væremåde som personen er vant til i sin oprindelige kultur, men til gengæld føler sig hæmmet i den nye kultur. En anden faktor er opholdets karakteristika såsom varigheden og graden

af frivillighed. Akkulturation er udveksling af kulturelle træk, som består af fire måder, hvorpå en person agerer i forhold til den nye kultur. Denne teori er ligeledes en måde at anskue påvirkningen af kulturmødet på. Integration og assimilation er positive forhold, hvorimod separation og marginalisering kendetegner dårlig tilpasning (Ward et al., 2001, s. 98-121).

Tilsammen udgør disse tre perspektiver det Ward et al. kalder kulturchockets ABC, og er skelettet for en omfattende analyse af den tværkulturelle omstilling.

4. Empiri

Empirien består af et pilotinterview og otte reelle interview. I de følgende afsnit vil datagrundlaget og den efterfølgende behandling blive uddybet. Afsnittet skal ses som forlængelse af afsnittet 2.3. Empiriske overvejelser.

4.1. Datagrundlaget

De otte interviewpersoner har alle været ude at rejse med udvekslingsorganisationen AFS Interkulturs helårsprogram for unge under 18 år i skoleåret 2004/2005. De har altså haft samme udgangspunkt for kulturmødet, idet programmet i alle tilfælde er et skoleophold, hvor man bor hos en lokal familie og har skolegang i den lokale skole.

Da de alle har været på udveksling det samme skoleår, betyder det, at de alle er mellem 20 og 22 år, altså indenfor en aldersmæssig spredning på 2 år. Syv ud af otte valgte at gå på gymnasiet efter deres hjemkomst og blev studenter i sommeren 2008. Den sidste valgte en erhvervsuddannelse og mangler et halvt år. Kønsmæssigt fordeler interviewpersonerne sig med fem kvinder og tre mænd. Geografisk er de alle på nuværende tidspunkt bosat på Sjælland, dog er nogle tilflyttere fra andre dele af Danmark.

Landsmæssigt repræsenterer de et bredt udsnit af de lande AFS Interkultur udbyder. De fordeler sig således:

Christian har været i Frankrig

Martin har været i USA i staten Californien

Camilla har været i Brasilien

Kristina har været i Mexico

Louise har været i Sydafrika

Mette har været i USA i staten New York

Anders har været i New Zealand

Anne har været i Canada

Desuden vil pilotinterviewet blive inddraget, da der således vil være en udvekslingsstudent som har været i et asiatisk land, idet pilot-interviewpersonen, Kasper, har været i Hong Kong. Han passer ligeledes ind i samme målgruppe. Dog blev han student året før de andre og er fortsat direkte på en længerevarende videregående uddannelse.

Ward et al. kommer ind på, at det kan være sværere for kvinder end mænd at tilpasse sig en ny kultur (Ward et al., 2001, s. 93). Dette gør sig dog ikke gældende i dette tilfælde, da den primære årsag til de øgede vanskeligheder i Ward et al.'s teori var, at kvinder har sværere ved at få et job i det nye land. Men da alle ni interviewpersoner var studerende, som skulle følge skolegangen i en lokal skole, stod de ikke overfor de samme typer udfordringer. Der var altså god grund til at antage, at der ikke var kønsmæssig forskel på deres udgangspunkt for at tilpasse sig en ny kultur.

Ward et al. beskriver ligeledes, at forskellige analyser var kommet frem til modstridende konklusioner om hvilken alder, der var den mest optimale i forbindelse med at skulle tilpasse sig en ny kultur (Ward et al., 2001, s. 93-94). Nogle undersøgelser har vist, at det var sværest for unge at tilpasse sig, andre undersøgelser har vist, at det var nemmest for unge. De modstridende resultater, skyldes upræcise og varierende definitioner af "ung" og "gammel" på tværs af undersøgelserne. Det var sandsynligt, at der var en sammenhæng mellem alder og tilpasning, men da alle interviewpersonerne i dette tilfælde var indenfor et aldersmæssigt spænd på to år, havde de et sammenligneligt udgangspunkt uafhængigt af hvorvidt det var svært eller let for deres aldersgruppe at tilpasse sig en ny kultur.

Ward et al. skriver, at studerende var blandt den gruppe af individer, der ofte har svært ved at tilpasse sig en ny kultur (Ward et al., 2001, s. 52). Dette skyldes, at de ofte var meget bogligt kompetente i deres hjemland. Derfor kan de under deres ophold i et andet land opleve en følelse af utilstrækkelighed. Dette kan være særligt frustrerende for dem, da de i højere grad skal vænne sig til den nye rolle. I dette tilfælde var alle ni interviewpersoner studerende. De har altså også på dette punkt haft et sammenligneligt udgangspunkt for deres respektive kulturmøder.

Dermed har alle ni interviewpersoner samme udgangspunkt for kulturmødet ud fra faktorer som køn, alder og beskæftigelse.

4.2. Behandling af data

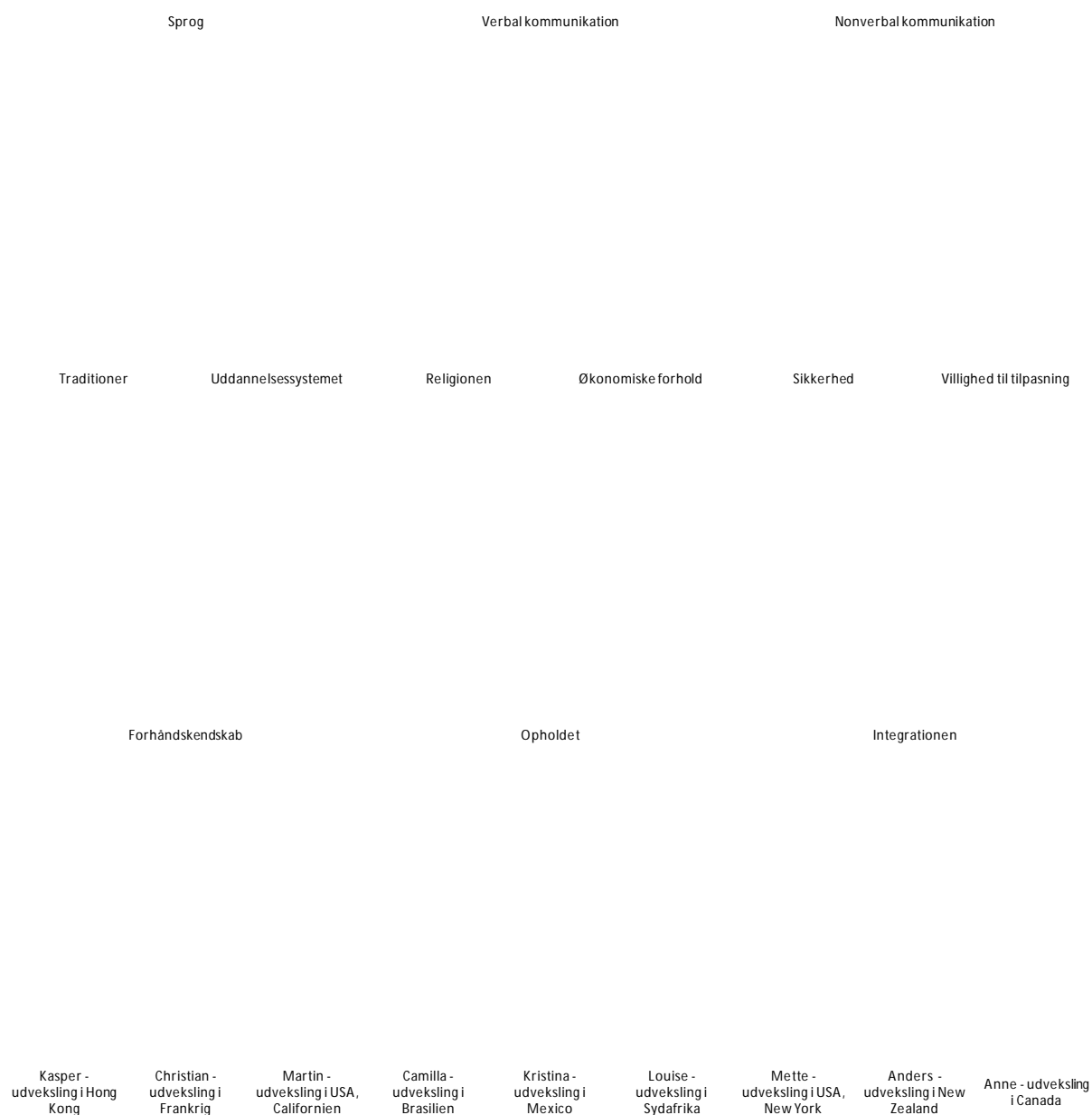
Ved behandlingen af de ni interview blev udsagnene først opdelt i kategorier, der hver især repræsenterer faktorer som påvirker kulturmøder og kulturchoks. Kategorierne og underopdelingerne er opstillet i figur 3. Hvert interview blev behandlet i forhold til kategorierne på baggrund af analysemetoden meningskategorisering. Efterfølgende bliver de enkelte interview analyseret i forhold til de andre interview, for derved, på baggrund af interviewpersonernes input om emnet, at kunne sammenskrive noget generelt om hvert emne.

Figur 3: Overblik over analysen (egen produktion)

5. Analyse

Analysens struktur vil tage udgangspunkt i de kategorier der fremkom ved meningskategoriseringen og er afbildet i figur 3. Efter analysen af de tre faktorer for kulturchocket, vil der komme et afsnit om udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchock og hvorvidt de selv føler, at de oplevede et kulturchock enten i værtslandet eller ved hjemkomsten til Danmark. Dette afsnit vil ligeledes indeholde sammenfatninger af de enkelte udvekslingsstudenters oplevelser i de enkelte lande. I slutningen af hvert underafsnit vil der være en kort opsummering, som bliver sammenfattet sidst i afsnittene. Her stilles afsnittenes analyser af de empiriske data overfor specialets teori. Analysens struktur kan ses i figur 4.

Kulturmødet i praksis - et studie af udvekslingsstudenters kulturmøder

Figur 4: Struktur for analysen (egen produktion)

5.1. Afgørende faktorer for adfærden

Som tidligere beskrevet i afsnit 3.4. "The Psychology of Culture Shock" af Colleen Ward et al., var adfærden et resultat af påvirkningen af den faktor Ward et al. kalder kulturlæringen. Den dækker over flere faktorer, som hver især påvirkede adfærden hos udvekslingsstuderne. Ved brug af meningskategorisering, vil faktorerne sproget, den verbale kommunikation og den nonverbale kommunikation blive analyseret med udgangspunkt i de ni interview.

5.1.1. Sprog

Sproget udgør det vigtigste redskab for den kommunikation, der binder folk sammen. Al den information, i bredeste betydning, som mennesket behøver for at kunne leve i et samfund, bliver overført gennem sproget. Sproget er et kommunikationsmiddel. Med det kan man udtrykke tanker, spørgsmål, ønsker og følelser overfor andre mennesker. Den verden vi befinder os i, er et kaos af sans- og følelsesudtryk. Med sproget, kan vi ordne dette kaos, ved at der bliver sat navn på ting, handlinger, følelser og abstrakte begreber. Gennem sproget lærer vi altså verden at kende, og ikke mindst lærer vi vort eget "jeg" at kende. Gennem det første sprog vi lærer, udvikler vi evnen til at tænke og udvikler os på den måde til selvstændige og bevidste individer. Det kan derfor påvirke det enkelte individ meget, hvis denne ikke kan tale det sprog der benyttes, der hvor man befinder sig. En del af det at kommunikere er derfor at kunne det sprog, som bliver talt i det pågældende land.

Det var meget individuelt, hvordan de ni interviewpersoner oplevede de sproglige udfordringer. Hver især syntes de, at den sproglige barriere var med til at gøre især starten svær for dem, men der var alligevel meget stor forskel på sværhedsgraden af de udfordringer de stod overfor. Dette skyldtes, at der både var interviewpersoner som havde haft flere års undervisning i sproget, der blev talt i de lande som de var udvekslingsstudenter i, og dels var der nogen, der skulle i gang med at lære et helt nyt sprog i deres værtsland.

Camilla berettede, hvordan hun efter tre ugers ophold i Brasilien blev meget frustreret over ikke at kunne sproget og samtidig ikke at kunne klare sig med engelsk:

"ay, det her det går bare aldrig nogensinde og hvad var det dog, jeg har tænkt, jeg ville – lære et sprog man aldrig har fået undervisning i og bare lære det ved at tale det". (...).
Altså to dage efter så følte jeg, jeg kunne forstå ord og så var det overhovedet ikke et problem mere. (Bilag 5, l. 66-70)

Citatet viser tydeligt, at hun oplevede en frustration over ikke at kunne kommunikere med værtsfamilie og venner. Udfordringen med at lære et nyt sprog ved at bruge det og uden mulighed for at gøre det i eget tempo, virkede uoverskuelig og hun følte opgivelse overfor udfordringen. Dog beskriver hun, at denne følelse ikke varede ved, for allerede ganske kort tid efter oplevede Camilla, at hun forstod enkelte ord og det gav hende modet tilbage til at fortsætte med at tillære sig portugisisk. Hun havde dog forsøgt at forberede sig hjemmefra ved at deltage i et 30-timers kursus i portugisisk inden afrejsen fra Danmark (bilag 5, l. 45).

Christian oplevede ligesom Camilla at han ikke altid kunne kommunikere på sit gebrokkne franske. Han fortalte om en episode hvor han forsøgte at sige til en buschauffør, at han ikke forstod hvad hun havde sagt og spurgte om hun kunne tale engelsk. Men hun gentog blot det hele på fransk igen (bilag 3, l. 28-32). Ligesom Camilla oplevede han en frustration over ikke at være i stand til at kommunikere med lokalbefolkningen. Dette skete på trods af at han havde haft fransk i folkeskolen og dermed havde et basalt kendskab til sproget og havde derfor en forventning om, at han som minimum ville kunne kommunikere i hverdagssituationer.

Kasper, Kristina og Anne oplevede at det var svært for dem at lære henholdsvis kantonesiske, spansk og fransk, fordi de lokale havde en tendens til at tale engelsk til dem. Eksempelvis oplevede Kasper, at hans nye klassekammerater opsøgte ham for at spørge om han ville være deres lærer i engelsk. Da han sagde ja, og spurgte hvad de skulle snakke om, kunne de finde på at gå igen, fordi de ikke vidste hvad de skulle sige til ham. Kasper havde forsøgt at forberede sig på de sproglige udfordringer, ved at købe en "lær dig selv kantonesiske"-bog over nettet. Men på trods af hans gå-på-mod og opsøgende adfærd, var det svært for ham at lære kantonesiske. Dette skyldtes blandt andet, at han gik på en engelsk skole og de tillod ham ikke at følge undervisning i kantonesiske i de små klasser, fordi det ville være pinligt for læreren at have ham som elev, fordi de antog at han ikke ville lave noget i timerne (bilag 2, l. 26-27, 37-42, 137-139). Desuden oplevede han, at hans Hong Kong-kinesiske venner ikke var oprigtige overfor ham, men i stedet var opdraget til at være høflige. Det blev dog ikke opfattet positivt. Han beskriver det sådan:

Man troede, man var genial til sproget – det var man ikke, de var bare virkelig gode til at smile og nikke. (Bilag 2, l. 44-46)

I sit forsøg på at lære kantonesiske reagerede han ved at blive trodsig og ville vise dem, at han godt kunne lære det på trods af de forhindringer han mødte. Han følte sig modarbejdet fordi han var blevet indskrevet på en engelsktalende skole og de lod ham ikke deltage i undervisningen i

kantonesisk. Han ville bevise, både overfor sig selv og sine omgivelser, at han kunne hvad han havde sat sig for. Hans anstrengelser resulterede i at det lykkedes ham at opnå et niveau hvor han kunne deltage i dagligdags situationer (bilag 2, l. 48-50, 59-61).

Anne havde været på et 10-timers kursus i fransk i ungdomsskolen inden afrejsen til Canada. Dette gav hende et meget basalt ordforråd, men ikke nok til at kunne begå sig. Det blev desuden sværere at lære sproget, fordi der var mange som gerne ville tale engelsk med hende. Hendes værtsfamilie forsøgte at opmuntre hende til at lære fransk ved at indføre en bøde-ordning, som gjaldt hvis hun eller andre i familien talte engelsk (bilag 10, l. 11, 18-20, 23-26). Hun forsøgte at efterleve det, men følte det var svært fordi andre ofte talte engelsk til hende, og så var det nemmere for hende at svare på engelsk.

Kristina havde intet kendskab til det spanske sprog inden hun rejste til Mexico, hvilket gjorde det svært for hende at lære det under hendes ophold i Mexico. Hendes omgivelser valgte i starten af hendes ophold at tale engelsk til hende, ved eksempelvis at gennemføre undervisningen på engelsk (bilag 10, l. 23-27). Dette benyttede hun sig af og opsøgte ikke muligheden for at lære det nye sprog. Til gengæld fralagde hun sig ansvaret for sine manglende sprogkundskaber på hendes omgivelser (bilag 6, l. 28). Hun blev derfor irriteret da hendes omgivelser efterspurgte en øget interesse for at lære spansk.

Martin, Mette og Anders rejste til engelsk-talende lande, og eftersom alle danske elever har haft engelsk i folkeskolen, havde de et godt udgangspunkt for at kommunikere med værtsfamilie og venner i deres værtsland. Louise kunne ligeledes klare sig med engelsk da hun var i Sydafrika, idet alle forstod engelsk, selvom der var mange lokale sprog såsom afrikaans, sotho og xhosa (bilag 7, l. 16-20). Dette udgangspunkt har derfor ikke givet de fire udvekslingsstudenter samme grad af sproglige udfordringer. De har dog hver især følt, at det var svært i starten af deres ophold.

Anders havde især svært ved den slang, der blev brugt blandt hans venner i skolen. Der gik 3-4 måneder før han følte han kunne følge med i samtaler der foregik i større grupper. Han fandt dog ud af, at han ved hjælp af en kreativ indgangsvinkel kunne tiltrække lidt opmærksomhed og indlede samtaler i mindre grupper og dermed øge sine chancer for at forstå, hvad der blev snakket om. Til at tiltrække opmærksomheden brugte han danske lakridser. Han blev dog frustreret over de sproglige problemer han mødte, fordi han ikke havde forventet at opleve dette i et engelsktalende land. Han formåede dog at finde en konstruktiv løsning på sine frustrationer og oplevede desuden heller ikke

nævneværdige sprogbarrierer i kommunikationen med sin værtsfamilie, da de ikke brugte så meget slang (bilag 9, l. 21-24, 27-28, 30-32, 34-36).

Martin og Mette derimod oplevede kun at have svært ved at vænne sig til at tænke på det nye sprog og blot i enkeltstående tilfælde var der ord de ikke forstod (bilag 8, l. 19-20). Martin beskriver det sådan:

(...) man er jo vant til at snakke engelsk, men alligevel så er man ikke vant til at snakke det hver dag, kun engelsk. Så der var da en vis udfordring i at skulle begynde og skifte fra sin danske tankegang til den amerikanske og begynde ikke at oversætte ordene, men bare sige dem direkte. (Bilag 4, l. 17-20)

Citatet viser at det ikke som sådan var ordforrådet der var den største udfordring, men tilvænningen til at skulle tænke og tale et nyt sprog. Ikke desto mindre var det også frustrerende for dem, fordi de havde forventninger om, at sproget ikke ville være svært for dem.

De ni udvekslingsstudenter oplevede altså alle, at sproget stillede dem i situationer hvor deres adfærd blev påvirket. De oplevede situationer hvor de ikke var i stand til at sætte ord på de oplevelser og følelser de gennemlevede. Der var dog meget stor forskel på, i hvor høj grad det sproglige kendskab eller mangel på samme påvirkede den enkelte. De fire der skulle til engelsktalende lande eller lande hvor de kunne begå sig på engelsk, havde trods alt haft flere års undervisning i engelsk, i modsætning til de fem udvekslingsstudenter som skulle i gang med at lære helt nye sprog eller kun havde et meget begrænset ordforråd.

5.1.2. Verbal kommunikation

Kommunikation udgør en grundlæggende forudsætning for et socialt fællesskab. Ingen sociale systemer eller samfund kan etableres og opretholdes uden kommunikation. Kommunikation er et af de basale elementer i menneskers liv. Kommunikation dækker over rigtig mange aspekter som eksempelvis skriftlige tekster, mundtlige fremstillinger og dialoger mellem mennesker. Det kan påvirke adfærden meget, hos den der oplever et kulturmøde, hvis kommunikationsmønstrene er væsentligt forskellige. Dette gælder ikke kun det faktum, at der kommunikeres på et andet sprog, men også forskellene i ordvalget i specifikke situationer. I dette tilfælde vil der blive kigget nærmere på tiltaleformerne i de respektive lande som er en konkret del af kommunikationen.

Størstedelen af udvekslingsstuderne oplevede, at man var mere respektfuld i sin måde at tiltale især lærerne på, men også andre voksne. Kun Anders kom ikke ind på dette under interviewet og kan derfor ikke inddrages i det kommende afsnit.

Kasper, Christian, Martin, Louise, Mette og Anne oplevede alle, at de skulle vænne sig til ikke at benytte samme uformelle måde at tale til lærerne på, som de var vant til fra Danmark. Lærerne skulle ikke tiltales ved deres fornavne men til gengæld som hr. eller fru efterfulgt af deres efternavn. Louise uddyber at hun faktisk ikke ved hvad hendes læreres fornavne var, mens Mette forklarer, at hun ikke havde svært ved at vænne sig til at kalde sine lærere ved efternavn, da det blot blev deres navne for hende. Anne derimod havde lidt svært ved at vænne sig til det, men det blev ikke noget stort problem, fordi det for nyligt var indført på skolen, så de andre elever glemte det også nogle gange. Martin og Mette, der begge var i USA, fortalte at også vennernes forældre blev tiltalt ved efternavn (bilag 2, l. 148; bilag 3, l. 38-40; bilag 4, l. 24-27; bilag 7, l. 22-23; bilag 8, l. 24-26; bilag 10, l. 25-28).

Martin tilføjer dog, at den mere formelle tone ikke var mere udbredt end, at man blandt venner talte mere afslappet og uformelt til hinanden.

I de latinamerikanske lande oplevede Camilla og Kristina, at blandt andet lærerne blev tiltalt med deres titel (bilag 6, l. 34-35). Det var altså stadig ikke fornavnene, men heller ikke det mere formelle De:

Lærerne tiltalte man, jeg tror ikke vi brugte De, men sådan lige som Hr. lærer eller sådan noget lignende, ikke fornavn overhovedet (...). (Bilag 5, l. 74-75)

Camilla uddyber at hun syntes det var svært at vænne sig til, hvorimod Kristina syntes det var lettere fordi hun ikke behøvede at koncentrere sig om at huske deres navne.

De oplevede således stort set alle udfordringer på det kommunikative plan, som ikke blot har noget med selve sproget at gøre. Otte ud af ni interviewpersoner fortæller, at de oplevede en mere formel tone især i forhold til lærerne på deres skole. Selvom de synes det var lidt svært at vænne sig til i starten, så var påvirkningen ikke så markant, at de oplevede udpræget frustration. De var dog alle otte helt enige om, at det primært handlede om en forholdsvis kort tilvænningsperiode. Anders bliver ikke direkte ledt ind på emnet i sit interview og kan derfor ikke medtages i dette afsnit.

5.1.3. Nonverbal kommunikation

Nonverbal kommunikation er enhver form for kommunikation som ikke har et sprogligt indhold. Ved nonverbal kommunikation formidler vi budskabet gennem blandt andet mimik og kropsholdning. Den nonverbale kommunikation består altså af de tegn som er kendte for alle i en lokalbefolkning. Disse tegn kan blandt andet være kindkys, håndtegn eller lignende. Nogle tegn bliver brugt i flere lande, mens nogle nonverbale kommunikationsformer er specielle for det enkelte land. I dette afsnit vil der være fokus på interaktionen mellem mennesker i form af måden at hilse på hinanden.

Fire af interviewpersonerne oplevede at komme til lande der benytter kindkys som hilsen. De havde forskellige reaktioner på denne forandring. Christian og Anne oplevede begge, at kindkysset var personligt og grænseoverskridende. Anne følte at hendes intim-grænse blev brudt og at hun nogle gange ville ønske at folk lod hende være (bilag 3, l. 49-51; bilag 10, l. 35-36). Camilla oplevede derimod ikke at kindkysset var grænseoverskridende. Hun oplevede ikke, at brasilianerne kom for tæt på (bilag 5, l. 85-87, 109-111). Kristina beskriver sin oplevelse af kindkysset sådan:

Jo, men det var man begyndt på herhjemme inden jeg tog af sted. Der skulle man jo kramme alle. Så på den måde, om der blev sat et kindkys på, eller om der ikke blev.
(Bilag 6, l. 62-63)

Kristina oplevede altså heller ikke kindkysset som grænseoverskridende. Dog beskriver hun, at hun oplevede, at der var drenge der benyttede sig af muligheden for at kysse hende mere intimt end ved en normal hilsen. Det følte hun var underligt, men reagerede ikke betydeligt på det (bilag 5, l. 64-65).

Det fremgår altså tydeligt at Christian og Anne, som betegner kindkysset som personligt og grænseoverskridende, har oplevet en større påvirkning af deres adfærd, idet de har skullet bruge meget energi på at vænne sig til den store ændring i den nonverbale kommunikation. Derimod har Camilla og Kristina ikke haft samme grad af påvirkning, på trods af at det var den samme ændring i den nonverbale kommunikation.

Louise oplevede kulturen blandt både den sorte og den hvide del af befolkningen i Sydafrika. Blandt den sorte del af befolkningen ryster man hånden tre gange, når man hilser på hinanden (bilag 7, l. 37-38). Blandt den hvide del af befolkningen oplevede hun at skulle kysse sine værtsfamiliemedlemmer på munden:

(...) hvis man var tæt på en familie, så kysser man alle på munden. Også onkler og sådan noget. Det var sådan lidt grænseoverskridende for mig at skulle kysse dem, gamle mænd som åbenbart var ens onkel. (Bilag 7, l. 39-41)

Dette kan opfattes væsentlig mere intimt end et kindkys, men ikke desto mindre beskriver Louise det på samme måde som Christian og Anne, der havde været i lande hvor de havde benyttet kindkys. Dog viser hendes ordvalg "gamle mænd", at hun meget sandsynligt var blevet påvirket meget af det faktum at skulle kysse familiemedlemmer på munden. Det var ikke kun "lidt" grænseoverskridende men derimod meget.

Martin, som var i USA, oplevede den modsatte følelse, nemlig at afstanden blev øget i forhold til det, han var vant til hjemme fra Danmark. I stedet for at give et knus til gode venner, så gav man kun et håndslag eller et klap på skulderen. Et knus ville have brudt privatsfæren (bilag 4, l. 40-43). Denne ændring synes han var svær at vænne sig til og den påvirkede hans adfærd idet han ikke kunne agere som han plejede og manglede bekræftelse i fysisk form.

Kasper fortæller ikke direkte om forskelle i den nonverbale hilsen, men i hans interaktion med hans nye omgivelser, fortæller han, at han havde meget svært ved at aflæse Hong Kong-kinesernes ansigtsudtryk eller reaktion er. Han oplever det som om de har syv ansigtsudtryk, tre som de viser omverdenen, tre som er forbeholdt tætte venner og familie og det sidste som kun de selv ser (bilag 2, l. 64-67). Dette kommer til at få meget stor påvirkning på hans adfærd:

Jeg begyndte at være meget forsigtig med om, hvordan jeg nu formulerede mig. Så det handlede mere om, at jeg tilpassede min opførsel til det faktum, at jeg ikke vidste, hvad det gik ud på. (Bilag 2, l. 80-82)

Det fremgår af citatet at Kasper følte sig nødsaget til at tilpasse sig på grund af manglende forståelse for og indsigt i den Hong Kong-kinesiske kultur. Han forsøgte dog at imødekomme eventuelle fejltrin ved at slå fast overfor sine venner, at hvis han kom til at såre dem, var det ikke med vilje (bilag 2, l. 70-72). Men uvisheden om hvorvidt man ubevidst og uden at blive gjort opmærksom på det har såret nogen, skaber stor frustration og har en stor påvirkning af individet.

To af interviewpersonerne, Mette og Anders, har til gengæld ikke lagt mærke til nogen forandringer i forhold til, hvad de var vant til i Danmark (bilag 8, l. 34; bilag 9, l. 38).

Der var altså meget stor forskel på, den nonverbale kommunikation de enkelte interviewpersoner oplevede, samt hvordan og hvor meget det påvirkede dem. Der blev lagt mest vægt på interaktionen mellem mennesker. Fem af udvekslingsstudenterne oplevede en ny og mere intim måde at hilse på folk på i form af enten kindkys eller i et enkelt tilfælde kys på munden. To oplevede en øget distance enten fysisk eller psykisk. To har ikke oplevet nogen forandringer som har påvirket dem.

5.1.4. Sammenfatning af de afgørende faktorer for adfærden

Kulturlæringen, som ifølge Ward et al.'s teori om kulturchock påvirker det de kalder adfærden, kan altså have meget forskellig påvirkning afhængig af hvor man er og hvor store kulturelle forskelle man udsættes for.

Ved kulturmødet udsættes udvekslingsstudenterne for et skift i felter de har et tilhørsforhold til. I stedet for det velkendte danske samfund med alle de felter der er forbundet med dette, står de nu i en situation hvor alt er fremmed og de skal til at lære at agere i forhold til de nye felter. I analysen af de afgørende faktorer for adfærden er aspekterne sprog, verbal kommunikation og nonverbal kommunikation blevet analyseret. I forhold til Bourdieus teori er dette blandt de doxa der er gældende indenfor et felt. Alle ni interviewpersoner oplever, at den doxa som udgøres af sproget ændres i alle de felter de kommer i berøring med. Det er derfor en markant ændring som påvirker dem meget, dog ikke nødvendigvis lige meget. Indenfor feltet skolen angiver doxa i de fleste lande at man tiltaler lærerne i en mere formel tone. De oplever alle at skulle tiltale deres lærer ved enten efternavn eller titel. Udvekslingsstudenterne der opholdt sig i henholdsvis Frankrig, Brasilien, Mexico og Canada oplevede en ændring i doxa i forhold til venner og værtsfamilie idet den indbyrdes hilsen er et kindkys. Louise som var i Sydafrika oplevede ligeledes en ændring i doxa i et tilsvarende felt. Det var dog ikke et kindkys, men kys på munden. I modsætning til disse ændringer til mere intime hilseformer, oplever Martin at afstanden mellem mennesker øges og han kan ikke give sine amerikanske venner et knus når han møder dem. Disse ændringer på såvel felter som de doxa der er gældende i de specifikke felter, påvirker den enkelte udvekslingsstudents habitus. De vaner og normer som interviewpersonerne har lært igennem deres opvækst, er ikke længere gældende og de står foran en proces hvor deres habitus med tiden skal tilpasses de nye felter.

Ligesom udvekslingsstudenterne skulle forholde sig til nye felter med nye doxa, er de også nødt til at forholde sig til en ændring i den kapital de er i besiddelse af. Hjemme i Danmark har de vænnet sig til hvilke kapitaler de har og hvordan de kan omsætte dem i forskellige situationer. I den nye kultur er

de nødt til at finde nye måder at omveksle deres kapital. Da Anders står i en situation hvor han ikke forstår hvad der bliver sagt når han står i større grupper, finder han ud af at hans kulturelle kapital i form af danske lakridser, kan benyttes som symbolsk kapital for at få en øget opmærksomhed fra en mindre gruppe og derved skabe sig et mindre felt hvor han har større chance for at forstå hvad der bliver sagt.

Alle ni udvekslingsstudenter oplever således store ændringer i deres nye sociale rum, som består af nye felter med nye doxa og nye værdier for deres kapital. Disse ændringer påvirker deres habitus, som under deres ophold vil ændres efterhånden som de lærer den nye kultur at kende og falder til i den.

5.2. Afgørende faktorer for affekten

Stress, problemløst og tilpasning er det andet aspekt i Ward et al.'s teori om kulturchok som blev beskrevet i afsnittet 3.4. "The Psychology of Culture Shock" af Colleen Ward et al.. Den påvirker affekten af opholdet på baggrund af såvel personlige som udefrakommende faktorer. Ved brug af meningskategorisering vil de afgørende faktorer for affekten blive analyseret med udgangspunkt i de ni interview.

5.2.1. Traditioner

I et samfund er traditionerne de livsformer, aktiviteter og meninger, som med selvfølgelighed er fælles og som mere eller mindre uforandret gives videre fra en generation til den næste. Ordet tradition betyder at "overlevere" eller "videregive" og man forbinder det ofte med noget gammelt, som stadig holdes i hævd, som eksempelvis fejringen af julen. Men traditioner er bredere end højtider og andre mærkedage, det er også alle de små ting der bliver taget for givet i samfundet, familien og hverdagen. I dette afsnit vil der blive gået i dybden med det at skulle bo sammen med en lokal familie, med alt hvad dette indebærer af nye familiemønstre og samliv.

De ni udvekslingsstudenter havde meget forskellige oplevelser med deres nye familier. Martin, Camilla, Kristina, Louise og Mette oplevede at skifte familie i løbet af deres udvekslingsophold, fordi det ikke lykkedes for dem og deres første værtsfamilier at få et godt forhold til hinanden. De fik derfor mulighed for at opleve forskellige familiers livsmønstre. Nogle oplevede meget markante skift som eksempelvis Martin der skiftede fra en patriotisk amerikansk familie til en familie der havde

mexicanske rødder (bilag 4, l. 57). Men fælles for dem alle er, at når de i deres interview refererer til deres værtsfamilie, er der tale om den anden familie de boede hos, da de alle føler mest for dem.

Interviewpersonerne tænkte på og berettede om meget forskelligartede episoder. Der var dog nogle få ting, som var sammenlignelige for flere af interviewpersonerne.

Tre af udvekslingsstudenterne oplevede, at værtsfaderen generelt var mere bestemmende end det de oplevede i danske familier. Christian beskriver sine oplevelser sådan:

Det er sådan meget faren, der er familiens overhoved. Og de er også mere, hvad hedder sådan noget, strikte med hensyn til børnene, og skulle ha' god uddannelse. (Bilag 3, l. 67-69)

I udtalelsen fra Christian fremgår det, at han tillagde faderen et afgørende ansvar for beslutninger taget i familien. Anders oplevede ligeledes, at hans værtsforældre bestemte mere end han er vant til. Han følte der var flere restriktioner og mindre frihed for børnene, som først fik lov at tage beslutninger efter de var fyldt 18 år (bilag 9, l. 56-57). Det gjorde ham frustreret, fordi han var vant til at have meget mere medbestemmelse hjemmefra. Begge Louises værtsfamilier bestod af enlige mødre, men hendes opfattelse var, at det i andre sydafrikanske familier var faderen der bestemte mest (bilag 7, l. 69). Dette strider meget imod "frihed under ansvar", som de fleste danskere er opdraget efter. Udvekslingsstudenterne følte sig derfor begrænsede og skulle vænne sig til det mere indskrænkede råderum

En anden oplevelse som flere af interviewpersonerne delte, var at familierne i henholdsvis New Zealand, Sydafrika og Mexico holdt mere sammen og støttede hinanden. Anders fortalte, at han oplevede at det ikke blot var forældre og børn, men også bedsteforældre (bilag 9, l. 87-90). Louise oplevede at hendes værtsmor og hendes familie, som bestod af 6 søstre og deres børn, ofte boede hos hinanden. Hos hendes familie havde de både fætre og kusiner boende i kortere eller længere tid (bilag 7, l. 79-81). Kristina fortæller blandt andet, at hun oplevede flere mexicanske familier som skiftedes til at have bedsteforældrene boende i kortere eller længere tid. Hun tror det måtte være frustrerende for de ældre at skulle flytte hele tiden (bilag 6, l. 98-101). Denne indgangsvinkel kan skyldes at hun betragter situationen som dansker, der er vant til et sikkerhedsnet som gør, at de fleste ikke behøver at tage sig af sin familie på samme måde. Imidlertid var der ikke andre muligheder i Mexico for langt de fleste, hvilket resulterede i, at det ikke skabte samme grad af frustration for de ældre, som det ville have gjort for en dansker, da alternativet var værre.

Anne oplevede, at de canadiske familier i mange tilfælde bor meget langt fra hinanden og derfor har svært ved at besøge hinanden (bilag 10, l. 66-69). Dette var i modstrid med de tætte familiebånd hun var vokset op med i Danmark. Hun var vant til, at hendes familie ikke bor mere end en times transporttid væk. Hun havde derfor svært ved tanken om, at der var nære familiemedlemmer som boede så langt væk, at man ikke bare kunne besøge dem. Til gengæld oplevede hverken Christian eller Kasper at komme rigtig tæt på deres værtsfamilier på det mentale plan. Christian siger, at han følte at han aldrig opnåede et personligt og afslappet familiært forhold til dem (bilag 3, l. 62-63). Kasper berettede om, at han ikke kunne mærke familiære følelser, som han kender dem fra sin danske familie. Dette skyldtes måske at værtsfaderen arbejdede 14 timer om dagen, værtsmoderen 37 timer om ugen og værtsbroderen studerede fra morgen til aften. Det udmønter sig blandt andet ved, at der stort set ingen berøring var mellem dem (bilag 2, l. 193-205, 218-223). Denne afstand resulterede i, at han heller ikke fik de stærke familiære følelser for dem.

Ud over disse tre aspekter var der ikke nogen oplevelser, der kan kategoriseres, men var individuelle for den enkelte interviewperson.

Anne oplevede i starten at være meget i tvivl om hvordan hun skulle tiltale sin nye familie. Om hun skulle kalde dem ved deres navne eller kalde dem "mama" og "papa" (bilag 10, l. 45-47). Desuden mente familien at hun ikke behøvede at hjælpe til. Hun siger:

(...) jeg behøvede ikke at gøre rent og jeg behøvede ikke at hjælpe med opvasken og sådan noget. Det kunne jeg ikke helt se hvorfor, fordi jeg følte jo bare, jeg skulle være en del af den der familie, så ville jeg hellere gå ind og hjælpe med opvasken i stedet for, at min værtsfar skulle stå og vaske op hele tiden. (Bilag 10, l. 53-56)

Hun oplevede altså, at de behandlede hende mere som en gæst end en som en del af familien, hvilket ikke var de forventninger hun havde til opholdet. Hun opnåede dog den familiære følelse hun søgte og syntes det var en meget stor oplevelse (bilag 10, l. 60-61).

Kristina oplevede i Mexico at hendes værtsfar kun var hjemme i weekenderne, fordi han arbejdede i en anden by, hvor han opholdt sig i løbet af ugen. Hun oplevede det som underligt, men affandt sig med det. Hun fortæller også at hun oplevede at hendes værtsmor slog hendes lillebror (bilag 6, l. 82-83, 91-92). Det havde hun det svært med, men følte sig magtesløs, idet hun ikke kunne reagere som hun ville have gjort i Danmark.

Camilla, som var i Brasilien, fortalte om, at hendes værtsfar var af den opfattelse, at hendes værtsmor ikke burde arbejde, men blot passe hus og børn, ligesom hun også oplevede, at børnene boede hjemme, indtil de blev gift (bilag 5, l. 125-132). Hun betegnede det som meget anderledes, fordi hun fra Danmark blandt andet var vant til, at unge flytter tidligt hjemmefra.

Martin oplevede, at religionen spillede en større rolle for familierne, som levede med opfattelsen om, at Gud havde ansvaret for at holde sammen på familierne i USA (bilag 4, l. 86). Med denne bemærkning indikerer han en form for ansvarsfraskrivelse. Fra Danmark var han vant til, at det var familiemedlemmernes fælles ansvar at arbejde på gode relationer. Han oplevede ikke amerikanerne tog det ansvar, men de lagde derimod ansvaret over på Gud.

Mette er den eneste som mente, at hun ikke oplevede store forskelle på familiestrukturen i USA i forhold til i Danmark. Men hun var overrasket over hvor tæt forhold hun fik til sin familie (bilag 8, l. 49-50, 53).

Det fremgår af ovenstående analyse at tre af udvekslingsstudenterne oplever at deres værtsfamilie er mere strikse end det de er vant til. De føler de har flere restriktioner end de er vant til hjemmefra, hvilket er svært for dem at vænne sig til. Et andet aspekt flere beretter om er, at familierne ofte holder mere sammen og tager bedre vare på hinanden end interviewpersonerne er vant til. I modsætning hertil, oplever tre andre udvekslingsstudenter en afstand mellem familiemedlemmerne, såvel på det mentale som på det fysiske plan. Derudover havde interviewpersonerne individuelle oplevelser med deres værtsfamilie som eksempelvis Kristina der oplevede sin værtsmor slå sin søn, Martin som oplevede en værtsfamilie som troede Gud havde ansvaret for at holde sammen på familien eller Anne som oplevede, at værtsfamilien indledningsvis behandler hende mere som gæst end som en del af familien.

5.2.2. Uddannelsessystemet

Skolen fylder en meget stor del af hverdagen for udvekslingsstudenterne. Derfor kan mødet med et nyt uddannelsessystem have lige så stor betydning for udvekslingsstudentens oplevelser i det nye land som det at bo sammen med en værtsfamilie. De ni udvekslingsstudenter har meget forskellige oplevelser af uddannelsessystemerne i de forskellige lande. Indtrykkene spænder fra Kasper der ikke ønsker at udsætte sine børn for samme oplevelse, som han oplevede i Hong Kong, i modsætning til Mette, der var meget begejstret for uddannelsessystemet i USA og ville ønske vi havde en lignende opbygning herhjemme (bilag 2, l. 122; bilag 8, l. 71).

Kaspers grunde til ikke at bryde sig om skolen var blandt andet den meget strenge disciplin. Han var blevet placeret i en engelsksproget skole, hvor han var den eneste, som ikke var etnisk Hong Kong-kineser, så han skilte sig meget ud fra mængden. Han fortalte, at der på hans skole i Hong Kong var ansat en disciplinary teacher, hvis eneste formål var at opretholde disciplinen på skolen. Dette gjaldt både påklædningen og opførslen. Blandt andet skulle eleverne følge skolens regler for skoleuniform til punkt og prikke såsom helt lige slips, den rigtige farve strømper eller for eksempel ikke at have voks i håret. Dette blev tjekket ved en daglig inspektion. Han kunne ikke forstå hvorfor det var så vigtigt eksempelvis at have den rigtige farve strømper på, idet det jo ikke påvirkede indlæringen i undervisningen. Desuden havde skolen et system hvor man kunne få demerit points, som var en slags disciplinærstraf. Kasper oplevede at en 12-årig dreng fik 1 demerit point for at have sagt fuck. For hvert point man fik, blev det sværere efterfølgende at komme ind på et universitet. Fik man 3 point kunne man endog risikere slet ikke at blive optaget på et universitet. De mange disciplinære regler der var på skolen skabte en frustration hos Kasper, idet han ikke følte han kunne få en forklaring på hvorfor reglerne var blevet lavet eller hvilken nytte de havde. Kasper oplevede også, at han fik instrukser om ikke at tale for meget med pigerne, fordi de frygtede, at han som hvid kunne påvirke dem til at gøre ting, de ikke ellers ville have gjort. Denne henstilling udløste ligeledes en frustration over ikke at føle sig rigtigt velkommen på skolen og begrænset i sine muligheder for at lære Hong Kong rigtigt at kende og etablere en vennekreds. Kasper berettede også om hvordan den disciplinære skole fik indflydelse på familielivet. Han fortæller om en episode i sin værtsfamilie, hvor hans værtsforældre ikke lod hans værtsbror gå ud en lørdag formiddag for at fotografere fugle, fordi han skulle forberede sig til sin afsluttende eksamen to år efter (bilag 2, l. 127-131, 148-153, 211-213, 360-361). Denne episode påvirkede ikke Kasper direkte, men åbnede hans øjne for hvor seriøst skolen blev taget generelt i samfundet. Denne tilgang til skolen påvirkede hans muligheder for at få venner, som dermed skabte endnu et element til frustrationen over skolens indflydelse på ham og hans ophold.

I den anden ende af skalaen var Mette meget begejstret for skolen. Denne følelse deler hun med Martin og Anders. Alle tre nævner mulighederne for at dyrke sport efter undervisningen. Det at man også kunne lære sine nye venner at kende på anden vis, fremhæver de alle tre som gode oplevelser og store fordele ved henholdsvis det amerikanske og newzealandske uddannelsessystem. På trods af at de havde hele deres sociale liv på skolen, værdsatte de, de muligheder det gav dem og det sammenhold det skabte blandt eleverne på skolen (bilag 4, l. 132-135; bilag 8, l. 93-96; Bilag 9, l. 103-106). Desuden var Mette meget glad for at der var så gode muligheder for at sammensætte sit skema

selv, således at man kunne have de kreative fag man havde lyst til, selvom det i starten kunne være med til at gøre det sværere at finde venner (bilag 8, l. 72-73, 104). Disse muligheder skabte en stor glæde og motivation hos de tre interviewpersoner og var med til at give dem en rigtig god start på deres ophold.

Mellem de to ekstremer fordeler de resterende udvekslingsstudenter sig. Dog var de enige om at de oplevede strengere regler i skolen end de var vant til hjemme fra Danmark.

Ligesom Kasper oplevede Louise, at skolerne i Sydafrika lagde meget vægt på disciplin. Eksempelvis kunne lærerne i de offentlige skoler finde på at slå eleverne med en lineal. Louise oplevede dog ikke at blive slået, da hun kun var på besøg på skolen (bilag 7, l. 114-116). Men da dette reelt ikke var tilladt i Sydafrika, havde den privatskole, hun gik på, indført et pointsystem, som hun beskriver sådan:

Og så havde de sådan et pointsystem også, med hvis man snakkede i timen, eller hvis man havde forkert farve hårelastik i håret, eller make up på eller sådan et eller andet. Og så fik man 5 eller 10 point. Og når man så havde fået 100 point, så fik du så skrevet hjem. Og så kunne de godt smide dig ud, hvis du havde fået 200 point eller sådan noget.
(Bilag 7, l. 117-122)

Det fremgår tydeligt i citatet, at der ligesom på Kaspers skole var en række disciplinære regler som skulle overholdes, men der var dog opbygget et system, som ikke slog så hårdt ned, hvis nogen kom til at bryde nogle af reglerne. Det fremgår af Louises udtalelser, at hun synes det generelt var barskt, men eftersom hun havde oplevet, at lærerne på de offentlige skoler kunne finde på at slå eleverne, var det trods alt et mere humant system blot at få strafpoint. Men det var tydeligt, at hun reagerede markant på de oplevelser, hun havde i de sydafrikanske skoler.

Anders og Anne oplevede ligeledes, at skolen var strengere end de var vant til hjemme fra Danmark. Anders gik på en katolsk drengeskole. Anders reagerede i starten meget stærkt overfor skoleuniformen, men endte med at associere det med noget godt (bilag 9, l. 109-112). Anne gik ligeledes på katolsk skole. De havde ikke uniform, men havde strenge regler for hvilken slags tøj de måtte have på. Særligt slemt var cowboybukser, som blev opfattet som tilhørende arbejderklassen, så det kunne man ikke gå med på en fin privat skole (bilag 10, l. 96, 118-125).

Der er også flere udvekslingsstudenter der oplevede, at selve undervisningen foregik meget forskelligt fra Danmark. Både Christian, Camilla og Kristina fortæller om manglende

tovejsskommunikation mellem elever og lærere samt, at lærerne havde mere autoritet, end de var vant til hjemme fra Danmark. Desuden oplevede de, at der blev anvendt udenadslære og afskrivning fra tavlen (bilag 3, l. 89-94; bilag 5, l. 180-182; bilag 6, l. 133-134). Dette var meget i modstrid med det de var vant til hjemmefra og fik modstridende følelser frem i dem og de blev afvisende overfor denne undervisningsform.

Kristina og Louise kommer også ind på, at der var stor forskel på de offentlige og de private skoler. Både i Mexico og i Sydafrika oplevede de to interviewpersoner, at de private skoler var bedre end de offentlige skoler. Begge oplevede forskellene som meget mere markante end hvad de har oplevet mellem offentlige og private skoler i Danmark. De berettede begge om, at denne forskel på skolerne skyldtes, at de private skoler fik tilført flere midler end de offentlige skoler, da det var de riges børn, som gik på de private skoler (bilag 6, l. 115-117; bilag 7, l. 108-109).

De ni interviewpersoner har meget forskellige oplevelser af uddannelsessystemerne i deres respektive værtslande. Det var dog tydeligt, at de tre udvekslingsstudenter som var i henholdsvis USA og New Zealand oplevede uddannelsessystemer, de var meget begejstrede for. De øvrige har til gengæld ikke positive oplevelser med uddannelsessystemerne og reagerer alle meget kraftigt mod den negative påvirkning de oplevede.

5.2.3. Religionen

Religion har til formål at knytte forbindelse mellem mennesker og formodede højere magter eller guder. Religion kan ligeledes påvirke affekten af kulturmødet. Dette kan både skyldes mødet med en ny religion, men det kan også skyldes, at den i forvejen kendte religion praktiseres i højere eller lavere udstrækning, end det man er vant til.

Christian og Anne, som var i henholdsvis Frankrig og Canada, oplevede ikke den store forskel på religionens rolle i samfundet i deres værtslande i forhold til, hvad de oplevede i Danmark (bilag 3, l. 102; bilag 10, l. 133). Christians værtsfamilie gik i kirke en gang imellem, dog primært fordi de synes det var hyggeligt, men Christian tog aldrig med (bilag 3, l. 96-99). Dette er på trods af, at begge lande har en anden religion end den protestantiske kirke de kendte fra Danmark. Men begge oplevede, at religionen ikke fyldte mere i hverdagen end hvad de var vant til.

Martin, Louise, Mette og Anders kom til lande, hvor den mest udbredte religion er protestantisk kristendom. De oplevede alle fire, at religionen havde en større indflydelse på hverdagen og de skulle til at vænne sig til, at deres værtsfamilie gik i kirke ugentligt. Det forventes dog ikke af Anders, at han

tog med i kirke, hvorimod de tre andre alle fulgtes med deres værtsfamilier i kirke hver søndag. Mette var dog ikke med i kirke med sin anden værtsfamilie (bilag 4, l. 109-110; bilag 7, l. 131-132; bilag 8, l. 116-117, 124; bilag 9, l. 123). Martin, Mette og Anders oplevede ligeledes også at skulle bede bordbøn før måltiderne (bilag 4, l. 86-88; bilag 8, l. 119-120; bilag 9, l. 53-54). Louise oplevede i sin skole at skulle bede både morgen- og eftermiddagsbøn (bilag 7, l. 127-129). Martin og Mette oplevede begge, at deres værtsfamilier ville have dem med i kirke hver søndag. Dog ændrede det sig for Mette, da hun skiftede værtsfamilie. De syntes begge det var svært at vænne sig til. Det lå meget fjernt fra begge inden de ankom til USA. Anders boede hos en familie, der syntes han kun skulle tage med, hvis han havde lyst til det, hvilket resulterede i, at han aldrig kom med. Louise bestemte ligeledes hvorvidt hun ville med sin værtsmor i kirke og det blev derfor sjældent det skete. Hun lagde dog meget mærke til hvordan religionen påvirkede den enkelte sydafrikaneres livssyn. Hun fortæller, hvordan de udtaler sig om Gud og hans påvirkning på dem:

(...) "det er jo også Guds mening, at vi har det sådan, som vi har det og vi skal nok få det bedre, hvis vi bare tror på Gud" (...). (Bilag 7, l. 136-137)

Med denne udtalelse viser Louise, at sydafrikanerne affinder sig med deres situation og tillægger Gud ansvaret for at forbedre deres situation.

Camilla og Kristina var på udveksling i katolske lande. Camilla oplevede, at katolicismen havde indflydelse på familiestrukturen. Denne anskuelse begrundes hun med, at faderen var overhovedet og børnene boede hjemme indtil de blev gift. Hun syntes det var meget mærkeligt og i modstrid med det hun var vant til fra Danmark. Desuden oplevede hun at forældrene ikke tillod at drenge og piger sov sammen, heller ikke som venner (bilag 5, l. 199-205). Kristina beskriver en stor forskel, hun finder i forholdet mellem protestantisk kristendom og katolicismen:

De katolske mennesker har bare været inde og givet kvinden en rolle i religionen. (Bilag 6, l. 155-156)

Med det mener hun, at Jomfru Maria har større betydning i katolicismen end hun har i protestantisk kristendom. Under sit ophold i Mexico oplevede hun, at den protestantiske kristendom var mandchauvinistisk og katolicismen mere alsidig, idet hun følte der ikke kun var fokus på Jesus og Gud og betragtede det som værdier der lagde mere vægt på familien. Hun blev altså meget påvirket, idet hun tog nogle af de katolske værdier til sig. Kristina oplevede også at paven døde mens hun var i Mexico og blev meget påvirket af den massive interesse det skabte. Dog misforstod hun det der blev

sagt, da hun hørte det som om der blev sagt "far er død" og ikke "paven er død", da ordene "far" og "pave" er næsten identiske på spansk, kun med betoningen som forskel (bilag 6, l. 138-139).

Kasper oplevede et virvar af protestantisk kristendom, 1000-vis af traditionelle guder og kommunistisk eliminering af religiøse faktorer (bilag 2, l. 239-243). Blandt andet fortæller han om, hvordan den kristne skole, han gik på, blander de traditionelle guder sammen med det kristne budskab:

(...) for det første havde vi en skolegud, der hed [...], ham skulle vi synge til. Men samtidig er det en kristen skole, så der hang plakater og billeder og sådan noget. "Study hard for God" og sådan noget. (Bilag 2, l. 270-272)

Han synes det var besynderligt at blande ting, der ellers ikke normalt var sammenlignelige. Til gengæld reagerede han meget kraftigt på de kristne budskaber der prægede skolen, for han ville gerne lære noget, men for sin egen skyld, ikke for Guds skyld.

Religionen påvirker altså de ni interviewpersoner meget forskelligt. Fire af udvekslingsstudenterne oplevede at protestantisk kristendom, som de kender hjemmefra, bliver dyrket mere i deres nye land. Tre oplevede påvirkningen fordi de kommer til lande, der har en anden religion end den de var vant til hjemmefra. Kun to af udvekslingsstudenterne oplevede ingen ændring i forhold til, hvad de var vant til fra Danmark.

5.2.4. Økonomiske forhold

De økonomiske forhold i landet var ligeledes en udefrakommende faktor, som kan have indflydelse på udvekslingsstudenternes oplevelser af landet. Især hvis der var store forskelle på rig og fattig i landet, idet det kan være svært at være vidne til, når man kommer fra et land hvor den økonomiske ulighed ikke er markant.

Blandt de ni interviewpersoner er der to, som ikke lagde mærke til store økonomiske forskelle. Det drejer sig om Christian og Anne som er i henholdsvis Frankrig og Canada (bilag 3, l. 110-111; bilag 10, l. 151). Ingen af dem oplevede nævneværdig økonomisk ulighed i landet. Desuden er det økonomiske niveau meget lig det de kom fra i Danmark.

Til gengæld følte de andre syv, at der var mærkbar forskel på rig og fattig i deres respektive værtslande. Udefra set var der dog meget stor forskel på, hvordan det udmøntede sig. Blandt andet bemærkede Martin og Mette det på forskellene blandt eleverne på deres skole (bilag 4, l. 140-142;

bilag 8, l. 134-135). Nogle elever gik i mærketøj eller havde store biler at køre i. Mette havde nogle venner som ikke havde mulighed for at betale deres egen frokost, som i USA så betragtedes som fattige. Hun havde også en ven som måtte stoppe på college fordi han ikke havde råd til at betale for det (bilag 8, l. 141-143). De oplevede begge, at den økonomiske forskel mellem rig og fattig var meget markant.

Louise og Anders oplevede begge, hvordan nogle bor i slumområder. Anders udspecificerer, at det i New Zealand var den oprindelige befolkning, maorierne, der var de fattige, fordi de har svært ved at tilpasse sig det industrielle samfund. De foretrak at leve efter deres forfædres traditioner (bilag 9, l. 142-146).

Louise boede hos en sort familie i en township, men gik på en skole hvor der primært var børn fra den hvide del af befolkningen. Hun oplevede derfor de store forskelle i befolkningen på tæt hold. Hun beskriver sine oplevelser med forskellene på rig og fattig sådan:

(...) folk de kan bo i et skur uden vand og elektricitet, til de her mennesker som har kæmpe villaer, båd og helikopter (...). (Bilag 7, l. 150-151)

Med denne udtalelse beskriver Louise, de meget store forskelle på sydafrikanere hun mødte. De blev begge påvirket af de store forskelle der er mellem rig og fattig i de to lande, men især Louise fik oplevelserne tæt på, idet hun boede i et område med rigtig mange fattige, men gik i en privatskole hvor hun oplevede modsætningerne.

Kristina kommenterer, at Mexico var et af de lande, hvor der var størst forskel på rig og fattig. Hun lagde især mærke til det, fordi mange havde en rengøringsdame, som stod for al husholdningen. Disse damer boede ikke altid i nærheden, men holdt til på gaden når ikke var på arbejde (bilag 6, l. 190-194). Hun reagerede meget på denne oplevelse.

Camilla kommer ind på, at man virkelig kunne se forskellene, når man gik rundt inde i byen (bilag 5, l. 229-231). Men fastholder, at der ikke var megen fattigdom i byen, fordi den er så ny, at der stadig var meget der skulle bygges og derfor var der arbejde nok til alle. Kasper beskriver forholdene i Hong Kong således:

Hong Kong er et sted, hvor man enten overlever eller var sindssygt rig. (Bilag 2, l. 281-282)

Han oplevede ligeledes på nært hold de meget store økonomiske forskelle i landet. Han oplevede hvordan de rige var virkeligt rige med ekstraordinært store huse, dyre biler og i det hele taget havde alt hvad de måtte ønske. Samtidig oplevede han familier, der kun lige overlevede. En anden udvekslingsstudent i Hong Kong flyttede til en familie hvor børnene måtte dele seng og køkkenet og toiletspanden var placeret i hvert sit hjørne af altanen (bilag 2, l. 284-285, 300-315).

Christian og Mette berettede begge om, at de oplevede, at de kom til at omgås personer, som ikke havde de samme økonomiske muligheder som de selv havde. Christians værtsfamilie havde færre økonomiske midler end hans danske familie, så han oplevede at komme i situationer hvor familien gjorde sig nogle økonomiske overvejelser som han ikke var vant til hjemmefra (bilag 3, l. 104-107). Mette følte ligeledes at hun skulle passe på ikke at kaste om sig med pengene (bilag 8, l. 147-148). Det var ikke noget der påvirkede dem meget, men det fik dem til at overveje hvilke signaler de sendte. Kristina derimod tog ikke hensyn til dette, men købte de ting hun havde lyst til (bilag 6, l. 170-173). Dette kan have været med til at skabe en distance mellem hende selv og værtsfamilien.

Det fremgår tydeligt, at oplevelsen af de økonomiske forhold var meget forskellige fra land til land. Hvad der opfattes som fattigt i et land var ikke det samme som i et andet land. Men påvirkningen var ikke afhængig af andre landes økonomiske forhold, men afhængig af den enkeltes opfattelse af forholdene internt i landet. Kun to af udvekslingsstudenterne oplevede ikke nogen bemærkelsesværdige økonomiske forskelle.

5.2.5. Sikkerhed

Et af de basale behov for mennesket er at føle sig sikker. Dette gælder også, når man opholder sig et nyt sted. Det kan derfor påvirke oplevelsen af det fremmede land, hvis udvekslingsstudenten føler sig utryg.

Kun Kristina og Louise berettede om episoder, som påvirkede deres oplevelse af sikkerheden i henholdsvis Mexico og Sydafrika. Kristina oplevede, at der var bander, der benyttede sprøjter med HIV-inficeret blod som våben. Hun fortalte også, at der var mange knivdrab og overfald i Mexico City, hvor hun boede inden hun skiftede familie. Desuden fik hun at vide at hvis hun så en sort varevogn skulle hun løbe væk. Hun måtte heller ikke tage taxaer der ikke var ringet direkte til hovedkontoret efter (bilag 6, l. 197-204). Det resulterede i en begrænsning i hendes færden, idet hun ikke kunne tage offentlig transport eller i det hele taget færdes alene. Hun var afhængig af, at hendes familie

ville køre hende. Dette var meget frustrerende for hende, især fordi hun følte familien ikke havde den tid og det overskud der skulle til.

Louise fortalte, at hendes værtsfamilie havde givet hende besked på at skulle være hjemme kl. 17 hver dag, fordi det derefter ikke var trygt at gå på gaden (bilag 7, l. 154-155). Derudover siger hun:

(...) alle jeg kender dernede har været udsat for et eller andet. (Bilag 7, l. 158)

Louise kommer frem til, at hun nok ikke har været helt klar over, hvad hun var gået ind til. Men hun synes det var frustrerende at vide, at der var så megen kriminalitet omkring hende. Hun fortæller også, at alle dem hun omgikkes kunne fortælle om voldtægter og hun lå vågen om aftenen og hørte ambulancerne køre udenfor vinduet. Hun var dog taknemmelig for, at der ikke skete noget med hende.

De øvrige syv udvekslingsstudenter oplevede alle, at sikkerheden var høj i deres respektive lande. Ingen af dem følte der var noget de skulle frygte så længe de overholdt de regler som deres værtsfamilier havde opstillet. Eksempelvis fortæller Martin om, at han havde et bestemt tidspunkt han skulle være hjemme om aftenen. I starten synes han det var alt for tidligt og reagerede ved at føle at hans værtsfar ikke skulle bestemme over ham, fordi han ikke var hans rigtige far. Da han en aften kom for sent hjem, blev han meget overrasket da hans værtsfar ventede bekymret på ham. Men efterhånden som han lærte området at kende og hans værtsfamilie fik tiltro til at han passede på sig selv, blev tidspunktet rykket med en halv time ad gangen (bilag 4, l. 151-153, 175-176). Christian og Anne fortalte at de følte sig sikre da de boede i relativt små byer (bilag 3, l. 120; bilag 10, l. 166). Anders følte sig lige så tryk som han følte sig hjemme i Danmark (bilag 9, l. 150).

På trods af, at de alle følte sig sikre, var der flere af dem der samtidig berettede om episoder, der kunne opleves som faretruende. Eksempelvis oplevede Camilla at få stjålet et armbånd ved et væbnet røveri som fandt sted ved højlys dag. Men på trods af denne oplevelse, blev hun ikke bange for at færdes i området. Camilla fortæller også at brasilianerne havde et hegn og pigtråd omkring deres huse og alle omkring hende kunne fortælle den ene skrækhistorie efter den anden (bilag 5, l. 241-247, 259-260). Men på trods af oplevelsen har det ikke påvirket hendes oplevelse, af hvor tryk hun var og det har altså ikke påvirket affekten af kulturmødet. Mette fortæller, at de havde en bombetrussel på hendes skole (bilag 8, l. 151-153), men som Camilla, føler hun sig ikke utryk på trods af denne oplevelse, idet hun tillægger det faktum, at det blot var en falsk alarm fra en elev på skolen,

som var blevet sur på en af lærerne, afgørende vigtighed. Desuden lægger hun vægt på, at skolen havde stort fokus på sikkerhed, idet de havde mange øvelser igennem året.

Kasper føler sig ligeledes meget sikker. Han forklarer, at sikkerheden i Hong Kong opretholdes således:

(...) der er altid ID i de her uniformer, så hvis man blev spottet bare i at ryge uden for skolen, så vil man også blive straffet inden for skolens område. (Bilag 2, l. 340-341)

Derudover er bøderne for at overtræde loven meget høje i Hong Kong. Eksempelvis får man 1.500 dollars i bøde for at spytte på gaden. Samfundet opretholder altså disciplinen på kryds og tværs af institutionerne. Da uddannelsen var meget vigtig for Hong Kong-kineserne, var det meget vigtigt for dem at undgå enhver form for anmærkning i skolen, og hvis de ved, at de også kan straffes for deres opførsel uden for skolen resulterer det i, at de opfører sig pænt. Kasper nød selvfølgelig glæde af sikkerheden, men var samtidig meget forundret over, at skolen kunne have så stor indflydelse på de unges liv.

Der var altså stor forskel på hvordan sikkerheden oplevede. Syv af udvekslingsstudenterne følte sig trygge i de nye omgivelser, på trods af oplevelser som væbnet røveri og bombetrussel. Derimod følte to af dem sig påvirkede og begrænsede på grund af usikkerheden i området. Kristina var afhængig af at blive transporteret, fordi offentlig transport var for farligt at benytte. Louise oplevede at hun skulle være hjemme senest klokken 17, fordi der ellers var for farligt at færdes på gaden. Hun oplevede ligeledes at ligge vågen om aftenen fordi hun ikke kunne abstrahere fra ambulancerne udenfor vinduet.

5.2.6. Villighed til tilpasning

Når man rejser ud i længere tid, kan der være forskellige måder at udvise velvillighed til at tilpasse sig på. Dette kan blandt andet være i skolen, hos familien og generelt i det lokale samfund.

Alle ni udvekslingsstudenter gjorde en indsats for at tilpasse sig de nye omgivelser i deres respektive værtslande. Men der er meget stor forskel på hvordan det udmøntede sig og i hvilken grad det lykkedes. Villigheden ses primært ved den generelle tilgang til det nye land. Men nogle af udvekslingsstudenterne får også sat ord på det i deres interview. Eksempelvis siger Martin:

Jeg ville jo gerne opleve, hvordan det var at være amerikaner i USA og ikke dansker i USA. (Bilag 4, l. 108-109)

Han ville altså gerne gøre alt for at tilpasse sig mest muligt og komme bag facaden og dermed forstå hvordan amerikanerne var. Han udnyttede også alle de mulighederne han fik i blandt andet skolen og med AFS USA for at komme ud og snakke med flest mulige mennesker (bilag 4, l. 111-113). Anders beskriver hvordan han til tider havde svært ved at forstå, hvorfor newzealænderne gør som de gør:

Jeg lod så bare være med at komme med den store diskussion, jeg godkendte det, men inde i mig selv havde jeg rigtig svært ved det. (Bilag 9, l. 75-77)

Men som det fremgår af citatet gør han hvad han kan for at tilpasse sig, på trods af den manglende forståelse. På samme måde fokuserer Camilla på, at hun ikke kan tillade sig at påføre sin værtsfamilie sin egen kultur, eftersom hun selv har ønsket at komme ud og opleve en anden kultur (bilag 5, l. 156-157).

I praksis viste deres villighed til at tilpasse sig de nye omgivelser på forskellig vis. Nogle fortæller om episoder fra deres skolegang. Mette hjalp til i en klasse med handicappede børn (bilag 8, l. 64-66). På denne måde fik hun et bredere indtryk af det fremmede land. Anne benyttede sig af muligheden for at prøve noget nyt ved at tilmelde sig en teaterklub ud over at spille badminton (bilag 10, l. 87-91). Dette resulterede i, at hun var nødt til at fokusere på sit franske, så hun kunne begå sig i teaterklubben. Anders benyttede sig af skolens muligheder for at dyrke sport. Han forsøgte sig med både rugby, tennis, badminton og kajakpolo (bilag 9, l. 101-102). Christian spillede fodbold i den lokale fodboldklub (bilag 3, l. 73). På denne måde fik han mulighed for at udvide sin omgangskreds og dermed lære franskmændene bedre at kende. Louise hjalp sin AFS kontaktperson med interview og hjemmebesøg (bilag 7, l. 92-94), på den måde fik hun mødt rigtig mange sydafrikanere og fik et meget bredt indblik i den sydafrikanske kultur.

Kristina har i modsætning til de andre sværere ved at tilpasse sig Mexico. Dette kan skyldes, at hun ikke havde stor indflydelse på, hvor hun kom på udveksling (bilag 6, l. 2-5). Hendes mors påvirkning af hendes udveksling, kan have påvirket hendes tilpasning til det mexicanske. Hun beskriver sin reaktion sådan:

Jeg blev ligesom mindre dansk, altså mindre af det som jeg vil mene er mig i Danmark. Det blev jeg mindre af, mens jeg var derovre. Og det kom ligesom igen til slut. Så folk var sådan "åh, du er blevet totalt ond" og jeg var bare sådan "nej, jeg siger bare fra på en masse ting, som jeg ikke ville have gjort i starten". Der skulle jeg bare tilpasse mig. Jo mere tryk jeg blev, jo mere sagde jeg også fra. (Bilag 6, l. 260-265)

Hun forsøgte altså at tilpasse sig, men endte med ikke have sig selv med i forløbet og det endte i en modreaktion i slutningen af udvekslingsopholdet.

Kasper fortæller, at selvom han havde de bedste intentioner, så var det langt fra altid at det lykkedes for ham at udvise den entusiasme som han gerne ville. Hvis hans værtsfamilie spurgte om han ville med ud at vandre i bjergene og han sagde ja, endte han med ikke at have overskud til at vise interesse. Han havde også et stort behov for at trække sig tilbage. Det gjorde han i selskab med en chilensk udvekslingsstudent. Sammen isolerede de sig fra storbyens travlhed ved at søge mod byens parker (bilag 2, l. 96-101, 104-109).

Alle ni udvekslingsstudenter udviste en stor interesse i at lære deres nye hjemlande at kende. Det gjorde de primært ved at dyrke sport og igennem den vej få muligheden for at lære flere at kende. Dog var det meget svært for Kristina og Kasper at finde det overskud der skulle til. Kristina oplevede det ved at hun i forsøget på at tilpasse sig, glemte at få sig selv med i processen. Kasper oplevede, at det hele var meget overvældende og fik brug for at trække sig tilbage med en ligesindet.

5.2.7. Sammenfatning af de afgørende faktorer for affekten

Stress, problemløst håndtering og tilpasning, som ifølge Ward et al.'s teori om kulturchok, påvirker affekten, kan opleves meget forskelligt fra person til person og fra land til land. Faktorerne der påvirker, er såvel personlige som udefrakommende faktorer. I ovenstående analyse er følgende aspekter blevet bearbejdet: traditioner, uddannelsessystemet, religionens rolle, økonomiske forhold, sikkerhed og villighed til tilpasning. Som det fremgår af analysen har udvekslingsstudenterne alle haft samme udgangspunkt for kulturmødet, men de har hver især haft forskellige oplevelser, der påvirkede dem.

Det at udvekslingsstudenterne boede hos lokale familier udgjorde et markant skifte i felter og de nye doxa greb omfattende ind i deres hverdag. Interviewpersonerne har haft hele livet til at vænne sig til det felt der udgør deres danske familie og kender de doxa der gør sig gældende. I de nye felter skulle de forholde sig til eksempelvis at bo i en familie hvor forældrene var mere styrende end de var vant til, eller sammen med en familie der ikke viste de samme familiære følelser som man kendte hjemmefra, eller sammen med en familie som det mest naturlige i verden også havde bedsteforældre, fætre og kusiner boende. En udvekslingsstudent gjorde sig også overvejelser om hvad hun skulle kalde den nye familie, "mama" og "papa" eller fornavne. I alle tilfælde skal de have afkodet de doxa der gjorde sig gældende i det nye felt som udgjordes af familien.

Et andet felt som ændrede karakteristika for alle udvekslingsstudenterne var uddannelsessystemerne. I dette felt var det især doxa i forhold til lærerne der ændrede sig. Flere af interviewpersonerne oplevede, at der var mere disciplin i skolerne. De skulle blandt andet vænne sig til, at skolerne ikke i nær så høj grad eller slet ikke benyttede sig af dialogbaseret undervisning, som de var vant til fra Danmark. Der var også flere som skulle vænne sig til at gå i skoleuniform.

Feltet religionen ændrede sig ligeledes markant for de fleste af interviewpersonerne. Nogle af udvekslingsstudenterne oplevede at de skulle lære helt nye felter med nye doxa at kende idet de kom til lande som praktiserede en anden religion end den protestantiske de var vant til hjemmefra. Andre udvekslingsstudenterne oplevede at religionen var den samme, men at den blev dyrket i højere grad end i Danmark.

Ligesom udvekslingsstudenterne oplevede et skift i felter og de dertilhørende doxa, oplevede de også, at den kapital de var i besiddelse af, var andet værd end hvad de var vant til. To af udvekslingsstudenterne oplevede at skulle være varsomme med den økonomiske kapital de havde til rådighed, fordi de blev del af felter som ikke havde samme økonomiske muligheder. Kristina tog derimod ikke hensyn til sine omgivers opfattelse, men kom til at give hendes værtsfamilie indtryk af at sprede om sig med penge. Andre oplevede at deres kulturelle kapital i form af viden de normalt kunne bruge i undervisningen ikke længere havde den samme værdi. Desuden oplevede de alle at deres sociale kapital ændres, idet de ikke længere befandt sig i vante felter.

Samlet set blev interviewpersonernes habitus påvirket såvel i værtsfamilie, skolen og samfundet generelt. Dette var de medvirkende faktorer til at fremkalde et kulturchok, indtil individet havde vænnet sig til de nye felter og deres doxa og dermed havde ændret sin habitus.

5.3. Afgørende faktorer for erkendelsen

Erkendelsen er et resultat af den faktor Ward et al. kalder de sociale identifikationsteorier i afsnit 3.4. "The Psychology of Culture Shock" af Colleen Ward et al.. Det handler om hvordan man forholder sig til omverdenen og sig selv. Ved brug af meningskategorisering, vil de afgørende faktorer for erkendelsen blive analyseret med udgangspunkt i de ni interview.

5.3.1. Forhåndskendskab

Selvom man ikke kan læse sig fra et kulturchok, kan det være til stor hjælp at have sat sig ind i hvilken kultur man ankommer til, inden man tager ud at rejse. Man er bedre forberedt på hvilke udfordringer

man kan komme ud for, har en indsigt i hvordan samfundet fungerer eller kan undgå misforståelser baseret på uvidenhed.

Kasper valgte at forberede sig inden afrejsen ved at læse de bøger igen, der oprindeligt havde inspireret ham til at vælge Hong Kong som første prioritet (bilag 2, l. 25-26).

Martin og Mette oplevede, at den information de troede, de havde om USA, viste sig ikke at holde stik med virkeligheden. Martin havde en klar forestilling om hvad Californien var, San Diego og Hollywood, men havde ingen viden om at store dele af Californien er dækket af ørken (bilag 4, l. 9-13) Mette forestillede sig USA som det fremstilles i TV-serien Beverly Hills 90210 (bilag 8, l. 8-9). Disse fordomme havde de blandt andet fået fra film og tv-serier. De var selvfølgelig klar over, at disse medier er fiktion, men fordi man bliver konfronteret med det så tit, er det svært at adskille fiktion fra virkelighed. Desuden havde Martin ikke overvejet, at en stor del af befolkningen i de sydlige stater var tilflyttere fra Mexico, så han blev meget overrasket over, at komme til at bo hos en familie af mexicansk afstamning, da han skiftede familie.

De øvrige seks interviewpersoner havde heller ikke sat sig ind i de lande de skulle til, men havde blot den viden de havde fået i eksempelvis undervisningen i folkeskolen eller tilsvarende steder (bilag 3, l. 8; bilag 5, l. 41-42; bilag 6, l. 12; bilag 7, l. 9-10; bilag 9, l. 10; bilag 10, l. 14-16). Anders uddyber sit ræsonnement sådan:

Jeg havde lidt en indstilling til, at når jeg kom derned, så ville jeg ikke vide alt. Eller jeg ville ikke vide, hvordan det er. [...] på egen krop hvad det er. (Bilag 9, l. 12-13)

Han var altså nervøs for at komme til at være for forudindtaget ved ankomsten til New Zealand. Han ville hellere opleve kulturforskellene frem for at læse om dem.

Det fremgår således tydeligt, at de ni interviewpersoner kun meget begrænset, på forhånd havde sat sig ind i de lande de skulle til. Det kan være en medvirkende faktor til eventuelle startvanskeligheder med misforståelser, uvidenhed og frustrationer.

5.3.2. Opholdet

Graden af frivillighed har stor indflydelse på påvirkningen af erkendelsen for den enkelte person, da mennesker er mere åbne for kulturmøder hvis de sker på eget initiativ.

Alle ni interviewpersoner var på et års skoleophold med udvekslingsorganisationen AFS Interkultur. AFS Interkultur har en grundig udvælgelsesprocedure med både et interview af ansøgeren og et hjemmebesøg, hvor forældrene også deltager. Efter ansøgeren blev godkendt, var der en 4-dages førorientering, hvor udvekslingsstuderne blev forberedt på de udfordringer, de kunne møde under deres udvekslingsophold såsom kulturchock og hvordan de bedst håndterede det og fik det bedste ud af det. Et af de vigtigste formål med denne udvælgelsesprocedure og efterfølgende forberedelse var at sikre sig, at de unge selv havde lyst til at rejse på udveksling. Det må derfor forudsættes, at alle ni interviewpersoner valgte at tage på et års udveksling på frivillig basis.

Syv af de ni udvekslingsstudenter rejste til lande, som havde været deres første prioritet på deres ansøgning. Dog havde de lidt forskellig baggrund for at have valgt præcis de lande. Eksempelvis søgte Kasper så sent, at der ikke var så mange muligheder tilbage at vælge imellem. Han havde overvejet USA, men blev ledt på andre tanker i en samtale med en anden fra AFS Interkultur (bilag 2, l. 7-17). Christian havde ikke besluttet sig mellem den fransktalende del af Canada og Frankrig, før alle pladserne til Canada var udlovet til andre ansøgere (bilag 3, l. 2-6). Martin lod sig besnære af fjernsynets film og tv-serier som "Land of the free" og "Home of the brave", som han tolkede, at alt kan ske i USA og man var sin egen lykkes smed (bilag 4, l. 3-5). Kristinas mor gav hende udelukkende lov at vælge mellem spansktalende lande. Hun synes at Mexico lød flot, så derfor valgte de det, som hendes første prioritet (bilag 6, l. 3). Louise havde overvejet Australien eller New Zealand, indtil der var én som nævnte Sydafrika som mulighed, og hun derfor tænkte det kunne være sjovt at opleve noget helt andet (bilag 7, l. 2-4). Anders lod adgangen til havet være afgørende for, om han ville angive Australien eller New Zealand som sin første prioritet (bilag 9, l. 2-3). Anne valgte Canada uden rigtig at vide hvor det var, men det var noget andet end USA (bilag 10, l. 2-4). Men fælles for alle syv interviewpersoner var, at de ved udfyldelsen af ansøgningen havde besluttet sig for at angive de respektive værtslande som første prioriteter.

Camilla og Mette var de to eneste blandt interviewpersonerne, som ikke fik deres første prioritet opfyldt. De fik begge tildelt deres anden prioritet. De ville begge gerne have været til Canada, men de var dog begge helt indforstået med henholdsvis Brasilien og USA inden afrejsen (bilag 5, l. 25-30; bilag 8, l. 2-3).

De ni interviewpersoner har altså haft sammenlignelige udgangspunkter. De må antages at de frivilligt har valgt at rejse på udveksling og desuden har de til en vis grad fået opfyldt deres første prioritet.

5.3.3. Integrationen

Ud fra akkulturationsteorien er integration en af de fire måder hvorpå en person agerer i forhold til den nye kultur. Ifølge teorien er en person integreret hvis både identificeringen med værtskulturen og egen kulturarv er høj.

Alle ni interviewpersoner har 3½ år efter deres hjemkomst, stadig en eller anden form for kontakt med nogle af de personer, der betød noget for dem under opholdet. Men der er meget stor forskel på hvor tit de har kontakt og om det er familien eller vennerne de har mest kontakt til.

Kasper har ikke fået skrevet til sin værtsfamilie det sidste halve år, men han har stadig intentioner om at skrive til dem på et tidspunkt (bilag 2, l. 384-386). Christian har kun meget begrænset kontakt med sin værtsfamilie, men han har stadig kontakt med sine venner (bilag 3, l. 117). Martin, derimod, får sendt en fællesmail ud cirka en gang om måneden (bilag 4, l. 201-202). Camilla har kun meget knebent kontakt med sine venner, men hendes familie har hun til gengæld megen kontakt til (bilag 5, l. 267). Kristina har mest kontakt med sin værtssøster, da hun er den i hendes værtsfamilie som bedst kan tale engelsk (bilag 6, l. 214-219). Louise fortæller at hun har været rigtig glad for Facebook og de muligheder dette virtuelle mødested skaber i forbindelse med at holde kontakten med folk (bilag 7, l. 176-178). Mette fortæller at hun netop er i gang med at købe gaver som skal sendes til hendes værtsfamilie (bilag 8, l. 160-162). Anders fortæller, at han netop en uge tidligere har sendt en mail til sin værtsfamilie, men før det er der gået cirka 2 år siden han sidst havde haft kontakt med dem (bilag 9, l. 156-157). Anne fortæller, at hun næsten ikke har nogen kontakt med sine venner fra dengang, hvorimod hun har rigtig tæt kontakt til sin værtsfamilie (bilag 10, l. 177-178).

Anders forklarer hvilke følelser han har omkring kontakt:

(...) man ikke engang ved, om man kommer til at se dem igen, så mister man lidt modet eller interessen for det. (Bilag 9, l. 168-169)

Seks af de ni interviewpersoner været tilbage på besøg hos deres værtsfamilie og venner efter udvekslingsopholdet. Derudover har Kasper og Anne konkrete planer om at skulle til henholdsvis Hong Kong og Canada i løbet af 2009. Anders var den eneste, som endnu ikke har været af sted eller har planer om en rejse til sit værtsland.

Det kan antages, at alle ni interviewpersoner identificerer sig meget med deres egen kultur. På baggrund af ovenstående informationer kan det ligeledes antages, at de også i løbet af deres

udvekslingsophold når til et punkt, hvor de identificerer sig meget med værtslandets kultur. Dette kan blandt andet ses fordi de efter så lang tid stadig har kontakt med lokale fra landet og otte af de ni endda enten har været tilbage eller har planer om det indenfor nærmeste fremtid. De kan altså alle ni kategoriseres som integrerede ifølge akkulturationsteorien. Der var dog forhold som gør, at Kasper, Kristina og Anders kan betragtes som separerede. Som det fremgår af ovenstående citat fra Anders, føler han ikke samme grad af tiltrækning til landet som de øvrige efter sin hjemkomst. Det ændrer dog ikke ved, at han, som det fremgår tidligere i analysen, gjorde hvad han kunne for at tilpasse sig den nye kultur, mens han opholdt sig i New Zealand. Derimod beskriver Kasper sin egen følelse under opholdet således:

Jeg havde lidt svært ved at få mig selv til at synke ned i kulturen og bare få mig til at passe ind. (Bilag 2, l. 91-92)

Han havde altså svært ved at overgive sig til den nye kultur og forstærkede i stedet sin danske identitet. Da han efterfølgende fik bearbejdet sine oplevelser, vendte han 180 grader og begyndte at hade den danske kultur og begyndte i stedet at se det positive ved kulturen i Hong Kong (bilag 2, l. 389-392).

Kristina beskriver sin oplevelse under udvekslingsopholdet således:

Det var forfærdeligt. Der er mange mennesker, der siger, det er deres bedste tid i deres liv. Jeg synes, det var forfærdeligt og jeg hadede det som pesten, mens jeg var derovre. Efter synes jeg også, det var fantastisk, men mens jeg var i det, var det bare rigtig slemt. (Bilag 6, l. 244-247)

Som det fremgår til slut i citatet blev det vendt til en god oplevelse for hende og hun har, som tidligere skrevet, været tilbage på besøg.

Det fremgår af ovenstående, at alle ni interviewpersoner i højere eller lavere grad kan kategoriseres som integrerede i teorien om akkulturation, som dækker over en høj identificering med såvel egen som værstkulturen. Kasper, Kristina og Anders var dem som var mindst integrerede, mens de øvrige seks udvekslingsstudenter var mere integrerede i deres respektive værtslande.

5.3.4. Sammenfatning af de afgørende faktorer for erkendelsen

De sociale identifikationsteorier påvirker erkendelsen. Dette var blevet analyseret ud fra faktorerne forhåndskendskabet, opholdet og integrationen. Som det fremgår af analysen har de alle haft et

sammenligneligt udgangspunkt i forhold til kulturmødet, idet de alle frivilligt har valgt at tage på udveksling og de har haft stor indflydelse på hvilke lande de har været i. Det var et nødvendigt udgangspunkt i forhold til en ændring i habitus. Til gengæld fravalgte størstedelen af udvekslingsstuderne at opsøge information om de lande de skulle til og på den måde øge kendskabet til de nye felter og doxa de ville møde i deres nye lande. Undervejs i opholdet skete der en langsom ændring i habitus, som resulterede i, at de alle nu kan blive kategoriseret som integrerede, hvilket betyder høj identifikation med såvel egen som værtslandets kultur.

5.4. Udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchock

En væsentlig faktor i analysen af kulturel påvirkning var hvordan interviewpersonerne selv oplevede mødet med den nye kultur. I de følgende afsnit vil interviewpersonernes forståelse af begrebet kulturchock blive fremstillet. Efterfølgende vil hvert afsnit indeholde en fremstilling af deres egen opfattelse af hvorvidt de selv føler at have oplevet et kulturchock. Deres reaktion på deres hjemkomst vil blive inddraget som sammenligningsparameter. Efterfølgende vil hvert afsnit præsentere en opsamling af de enkelte interviewpersoner kulturelle påvirkning, for at danne et overblik over den kulturelle påvirkning af den enkelte udvekslingsstudent.

5.4.1. Kasper – udveksling i Hong Kong

Kasper beskriver kulturchocket som den situation man oplevede, når der blev stillet spørgsmålstejn ved de værdisæt som var fundamentale for den enkelte person. Han mener altså at det ikke handler om, at ting gøres forskelligt, det handler om hvorfor tingene gøres forskelligt. Han beskriver mulige reaktioner som gradvis tilpasning til den nye kultur, en fuldstændig accept af det fremmede eller en afstandstagnung fra det ukendte (bilag 11, l. 2-21). Han mener at et kulturchock kan manifestere sig forskelligt afhængig af de kulturelle forskelle man møder. Med det mener han at hvis man kommer til et område hvor der er meget hektisk søger man sandsynligvis ro, hvilket man ikke ville gøre hvis man var et fredeligt sted (bilag 2, l. 417-418).

Kasper, som er pilotinterviewpersonen, blev ikke spurgt direkte hvorvidt han følte han havde fået et kulturchock. Han siger dog i forbindelse med et af de andre spørgsmål:

Jeg følte, at jeg er kommet igennem noget, som jeg synes havde været svært (...). (Bilag 2, l. 399-400)

På baggrund af denne udtalelse, kan det antages, at han har følt et kulturchok under sit ophold i Hong Kong. Da Kasper kom hjem til Danmark igen ændrede han pludselig indstilling. Da han var i Hong Kong følte han, at han havde fået forstærket sin danske identitet, men da han kom hjem, kom han pludselig til at hade danskernes normer og begynder i stedet at forskønne de værdier der ligger bag kulturen i Hong Kong. Det første halve år isolerede Kasper sig meget og udviste ikke engagement i sin nye klasse (bilag 2, l. 388-392, 395-396).

Da Kasper søgte om at komme på udveksling var der meget få mulige lande tilbage at vælge imellem, men blandt de muligheder han havde, var Hong Kong hans første prioritet. Da han kom derned oplevede han rigtig mange kulturforskelle i såvel familie, skole som samfundet generelt. I familien oplevede han, at der var en stor fysisk afstand mellem familiemedlemmerne som udmøntede sig i, at der ingen berøring var i form af et knus eller lignende. I skolen skulle han vænne sig til en meget mere disciplinær styring såvel i undervisningen som administrativt. Han fik at vide, at han burde holde sig fra at snakke med pigerne idet han kunne få dem til at gøre ting de ellers ikke ville have gjort. Hans oplevelser får ham til at slå fast, at han ikke ville udsætte sine eventuelt kommende børn for samme oplevelse. Han skulle også vænne sig til at overholde et kompliceret sæt regler for hvad man må og hvad man ikke må. I forhold til religionen oplevede han et virvar af traditionelle guder, kristendom og kommunismens eliminering af religiøse symboler. På hans skole, som skulle være en kristen skole, havde de også en skolegud som der blev bedt til samtidig med at de havde plakater med teksten "Study hard for God". Kasper oplevede, at der var meget store økonomiske forskelle, som han beskriver som stedet hvor man enten lige akkurat overlever eller også var man meget rig. Kasper beskriver Hong Kong som en af de sikreste byer han har oplevet. Samfundet var opbygget så der simpelthen ikke var nogen der turde begå kriminalitet. Også sprogligt oplevede Kasper at have svært ved at få lov til at lære mest muligt. Han kunne sagtens begå sig på engelsk, men han ville meget gerne lære kantonesiske, men alle talte engelsk til ham, så det blev meget svært for ham. Desuden kunne han ikke læse Hong Kong-kinesernes ansigtsudtryk, så da han gik rundt og troede han var blevet rigtig god til sproget, var det blot en facade de påtog sig, fordi de følte det var uhøfligt at rette på ham. Han har siden sin hjemkomst haft meget begrænset kontakt med sin værtsfamilie og venner, men han har dog planer om endnu et ophold i Hong Kong i starten af 2009.

Ifølge Kaspers opfattelse var kulturchokket relateret til hvorfor tingene blev gjort forskelligt i den nye kultur. Han oplevede frustration over ikke at forstå hvorfor Hong Kong-kineserne gjorde tingene som de gjorde. Han kunne ikke forstå hvorfor han ikke måtte snakke med pigerne på sin skole. Han kunne

ikke forstå hvorfor han skulle læse for Guds skyld. Han kunne ikke forstå hvorfor hans venner ikke reagerede så han kunne læse deres ansigtsudtryk. Alle disse oplevelser var med til at udløse et kulturchock hos ham.

5.4.2. Christian – udveksling i Frankrig

Christian beskrev sin opfattelse af kulturchocket som den situation, man var i, når man følte sig pacificeret, altså uden handlekraft overfor den fremmede kultur (bilag 11, l. 24). Han mener altså, at et kulturchock kan opstå, hvis man oplevede situationer, hvor man ikke ved, hvordan man skal reagere eller agere. Desuden mener han, at kulturchock kan opleves forskelligt afhængig af hvor man befinder sig, men man kan ikke tale om værre eller bedre kulturchock. Men det kan dog også være forholdsvis ens kulturchock, da han mener omgivelserne påvirker kulturchocket (bilag 3, l. 159-162).

Christian mener ikke selv, han oplevede et kulturchock under sit ophold i Frankrig. Han svarede således:

Jeg oplevede kulturforskelle, men ikke et decideret kulturchock, det synes jeg ikke. (Bilag 3, l. 137-138)

Med det mener han, at han ikke følte, at han oplevede mødet med den franske kultur så anderledes, at han ikke vidste hvordan han skulle agere i de enkelte situationer. Han forholdt sig afventende, for at observere det han oplevede. Ligeledes følte han ikke at han oplevede et kulturchock ved hjemkomsten til Danmark. Christian forklarer det med, at hans familie i mellemtiden var flyttet, så han kom hjem til nye og spændende omgivelser (bilag 3, l. 127-130, 141-143).

I den foregående analyse fremgår det, at Christian havde ønsket Frankrig som sin førsteprioritet. Christian oplevede at blive misforstået da han forsøgte at kommunikere på det franske han havde lært i folkeskolen. Han blev frustreret over ikke at kunne gøre sig forståelig. I skolen oplevede han at skulle tiltale lærerne i et mere formelt sprog end han var vant til, ligesom han berettede om, at undervisningen ikke var baseret på tovejskommunikation, som han kender det fra Danmark. Også i forholdet til familien oplevede han, at der var store forskelle idet faderen, ifølge Christian, var familiens overhoved. Den mest grænseoverskridende oplevelse for ham var dog, at man hilste på hinanden med et kindkys, som for ham var en meget personlig handling. Til gengæld oplevede han ikke de store forskelle i hverken religionens rolle i samfundet eller de økonomiske forskelle internt i landet ligesom han heller ikke følte sig utryk. Siden sin hjemkomst har han haft kontakt med nogle af

sine venner, men meget begrænset kontakt med sin værtsfamilie. Kort efter hans hjemkomst var han tilbage på besøg hos sin værtsfamilie sammen med sin danske familie, så de kunne møde hinanden.

Christian oplevede mange kulturelle forskelle i mødet med den franske kultur, men langt fra på alle de aspekter som fremgik af interviewet. Når hans beskrivelser af sine oplevelser og reaktioner sammenholdes med hans definition af et kulturchock, fremgår det at hans følelse af ikke at have oplevet et kulturchock understøttes. De to eneste aspekter som tilnærmelsesvis satte ham i en situation hvor han manglede handlekraft er de sproglige udfordringer og det at skulle give et kindkys som hilsen. Men da det kun var to af mange aspekter var det nemmere for ham at håndtere, desuden havde han et lille kendskab til fransk fra undervisningen i folkeskolen og med tiden vænnede han sig til kindkysset.

5.4.3. Martin – udveksling i USA, Californien

Martin beskriver et kulturchock som reaktionen på en overvældende følelse af ikke at have nogen viden om den nye kultur og den måde der var normalt at gøre tingene på. Han beskriver det som et paradigmeskift (bilag 11, l. 36). Han mener altså, at det var uvidenheden, som var med til at skabe et kulturchock. Han eksemplificerer det i den følelse han oplevede da det gik op for ham at han, som han ellers havde troet, ikke havde opført sig som en amerikaner, men som en dansker i USA. Han mener at et kulturchock har samme påvirkning på folk uanset hvor de befinder sig (bilag 4, l. 241-243).

Martin beskriver reaktionen på sit møde med den amerikanske kultur sådan:

Jeg vil sige, det var kulturchocks, fordi jeg fik mange hen ad vejen for hver lille ting, man oplevede. (Bilag 4, l. 219-220)

Han følte altså ikke, at han fik ét samlet kulturchock, men derimod mange små adskilte kulturchock, da han skulle forholde sig til eksempelvis familien, skolen og fritidsinteresserne. Martin mener dog, at han oplevede det største kulturchock da han kom hjem til Danmark igen, idet han oplevede alt det velkendte ud fra en amerikansk tankegang (bilag 4, l. 204-205).

Martin blev inspireret til at opleve USA via film og tv-serier der viste, at i USA kunne alt ske og man var sin egen lykkes smed. Det viste sig dog, efter hans ankomst til staten Californien, at den viden han troede, han havde om USA ikke holdt stik med virkeligheden. Han oplevede det især i forbindelse med sit værtsfamilieskift, hvor han kom til at bo hos en familie af mexicansk afstamning. Desuden oplevede han at familiestrukturen var anderledes end han var vant til og havde forestillet sig, idet

religionen påvirkede familien meget. Han skulle til at gå i kirke hver søndag, bede borbøn og familien havde den opfattelse, at det var Gud som holdt sammen på familien. Skolen havde han en rigtig god oplevelse med og især det, at han kunne dyrke sport på skolen og derigennem få flere venner. På skolen lagde han også mærke til, at der var stor forskel på hvem der havde mange penge og hvem der ikke havde, og at de som havde penge gerne viste det frem i form af mærkevarer og store biler. Han skulle også vænne sig til, at han skulle tiltale lærerne ved efternavn i stedet for fornavn som hjemme i Danmark. Også sproget havde han lidt sværere ved end han havde forventet, da det var markant anderledes at gå fra at kunne tale sproget til at skulle tale det hele tiden. Han havde også svært ved, at der var en større afstand mellem mennesker. Han var vant til at kunne give et knus til en god ven, og det gjorde man ikke blandt dem han lærte at kende. Han følte at sikkerheden var høj, hvis man blot holdt sig fra bestemte gader.

Martin har altså været udsat for en del kulturforskelle i mødet med den amerikanske kultur, men langt fra på alle de aspekter som fremgik af interviewet. Han definerer et kulturchock som en følelse af uvidenhed om den pågældende kultur. Han følte ikke selv at han oplevede et samlet kulturchock, men flere små hen ad vejen. Disse små kulturchock kunne skyldes hans uvidenhed om at amerikanere også kan have mexicanske rødder eller om, at den store rolle religionen spillede i de enkelte familier.

5.4.4. Camilla – udveksling i Brasilien

Camilla beskriver kulturchock som den reaktion der kommer, når man oplevede kulturforskellene frem for blot at høre om dem (bilag 11, l. 46-48). Med det mener hun, at et kulturchock ikke fremkommer ved blot at høre eller se kulturforskelle, men først når det forventes at man overholder de kulturelle normer eller man blev stillet i en situation hvor reglerne var anderledes.

Ved ankomsten til Brasilien oplevede Camilla et kulturchock, fordi hun opfattede alt som forskelligt fra det hun var vant til. Det gjaldt eksempelvis sproget, skolen, familiemønstrene, måltiderne og sikkerheden. Hun forsøgte at bearbejde kulturchocket ved at trække sig tilbage, tænke over tingene og skrive dagbog for at komme af med tankerne. Hun oplevede også et kulturchock ved hjemkomsten til Danmark. Hun oplevede at de ting hun havde vænnet sig til igennem et år i Brasilien ikke var passende i Danmark. Hun reagerede ved at trække sig tilbage og holde sig for sig selv (bilag 5, l. 310-324, 332-333, 344-347, 360-362).

Camilla havde oprindeligt Brasilien som sin anden prioritet, men var helt indforstået med at skulle dertil. Hendes største udfordring blev at lære et helt nyt sprog, idet hendes kendskab til sproget

udelukkende baserede sig på et 30-timers kursus inden sin afrejse fra Danmark. Tre uger inde i opholdet, oplevede hun at blive meget frustreret og opgivende på grund af de svære sproglige udfordringer. Hun oplevede, at skolen var strengere end hun var vant til samt at undervisningen var baseret på udenadslære. Desuden skulle hun lære ikke at tiltale læreren ved efternavn men "Hr. Lærer". I familien skulle hun vænne sig til, at hendes værtsfar havde en større indflydelse i familien og blandt andet havde bestemt, at hendes værtsmor ikke måtte arbejde. Desuden var det normalt, at børnene boede hjemme til de blev gift. Camilla følte sig sikker i byen selvom hun havde svært ved at vænne sig til tanken om at brasilianerne fandt det nødvendigt at have flere meter høje hegn med pigtråd om deres huse. Hun begrundede sikkerheden med, at byen var så ny, at der stadig var arbejde nok til alle med at bygge byen op. Ikke desto mindre berettede hun, at hun havde været udsat for et væbnet røveri og at alle de brasilianere hun lærte at kende kunne fortælle den ene skrækhistorie efter den anden. Hun kan også fortælle, at inde i centrum kunne man se tydeligt forskel på hvem der var rige og hvem der var fattige. Hun var meget opmærksom på ikke at komme til at påføre værtsfamilie og venner sine vaner og normer fra den danske kultur, men derimod være åben overfor den brasilianske kultur. Siden hun kom hjem har hun ofte været i kontakt med sin værtsfamilie og hun skal ned og besøge dem i løbet af 2009, og det vil være anden gang hun besøger dem.

Camilla føler hun oplevede et kulturchock ved mødet med den brasilianske kultur. Hendes definition af et kulturchock dækker over at det fremkommer i de situationer hvor kulturforskellene griber ind i ens normale handlingsmønstre. Hendes kulturchock bunder altså blandt andet i situationer hvor det blev forventet af hende, at hun fulgte de uskrevne regler såsom at tiltale lærerne ved deres titel, leve med en familie hvor faren havde bestemt at moren ikke måtte arbejde og huse med hegn med pigtråd omkring.

5.4.5. Kristina – udveksling i Mexico

Kristina beskriver kulturchocket som den reaktion der opstår når man opdager, at man ikke rigtig passer ind i den nye kultur. Man kan komme til at føle at omgivelserne undrer sig over hvorfor man gør som man gør eller opfatter sine vaner som unormale (bilag 11, l. 64-65). Hun mener desuden at særligt forskelle i religionen eller hvordan den praktiseres har indflydelse på hvordan et kulturchock opleves (bilag 6, l. 292-293).

Da Kristina ankom til Mexico mente hun selv, at hun oplevede et kulturchock, men kan ikke sætte ord på det. Hun forklarer, at hun i starten af opholdet brugte meget energi på at tilpasse sig, hvilket

resulterede i at hun holdt sig tilbage og var mere indelukket. Efterhånden som hun følte sig mere hjemme i kulturen, vendte hun tilbage til den personlighed hun havde i Danmark. Mexicanerne oplevede det som, at Kristina havde ændret sig, mens hun oplevede, at hun ikke længere lod sig kue. Kristina oplevede, at det var mærkeligt at komme hjem til Danmark, men føler ikke hun oplevede et kulturchok i forbindelse med sin hjemkomst fra sit udvekslingsophold (bilag 6, l. 228-230, 259-260).

Kristina havde ikke megen indflydelse på hvor hun kom på udveksling, da hendes mor kun gav hende lov at vælge mellem de spansktalende lande. Hun var i tvivl om hvorvidt det var det, hun oprigtigt havde lyst til. Hun oplevede, at det var meget svært at lære spansk, da mange talte engelsk til hende. Hun oplevede dog efter noget tid, at omgivelserne blev irriterede over at skulle tale engelsk til hende. Hun havde også svært ved at vænne sig til uddannelsessystemet, da undervisningen var baseret på udenadslære eller ordret afskrift fra tavlen. Hun skulle også vænne sig til ikke at tiltale lærerne ved deres fornavn, men til gengæld med deres titel for eksempel "Hr. Lærer". Skolerne bar desuden meget præg af forskellene mellem rig og fattig, idet de rige gik på private skoler, som derfor havde flere penge at gøre godt med. I det hele taget oplevede Kristina meget store økonomiske forskelle. Hun eksemplificerer det ved, at de økonomisk bedrestillede familier havde hushjælp, som typisk kom fra fattige kår. Kristina oplevede også, at en husstand i mange tilfælde også inkluderede bedsteforældre eller andre familiemedlemmer. I nogle tilfælde var det permanent, i andre tilfælde periodisk. Kristina oplevede også, at der var så usikkert, at hun ikke havde lov til at færdes alene på gaden. Dels var der mange overfald og knivdrab, dels var der en bande, der benyttede sprøjter med HIV-inficeret blod som våben. Hun havde til gengæld en rigtig god oplevelse med religionen, idet hun opdagede at Jomfru Maria og dermed kvinderne, havde en rolle i katolicismen. De værdier som det repræsenterede for hende tog hun til sig. Kristina har stadig kontakt til såvel familie som venner og har været tilbage på besøg efter sin hjemrejse.

Kristina oplevede store kulturforskelle under sit udvekslingsophold i Mexico. Hun føler selv at hun oplevede et kulturchok. Ifølge hendes overbevisning udløses et kulturchok af følelsen af ikke at passe ind i de nye omgivelser. Hun kan ikke selv sætte ord på hvad der fremkaldte hendes kulturchok og det skyldes at det er den samlede mængde af kulturelle forskelle og ikke en enkelt ting som udgør det. Det kan være oplevelserne med de sproglige barrierer, mødet med nye familiemønstre, de mange forskelle på uddannelsessystemet og den utryghed hun følte i Mexico City.

5.4.6. Louise – udveksling i Sydafrika

Louise beskriver kulturchock som reaktionen på at være i en situation, hvor alle andre omkring én har andre normer og handlingsmønstre. Eller når ens værdisæt bliver opfattet som unormale eller forkerte (bilag 11, l. 78-82). Hun mener at traditioner har en indflydelse på kulturchocket. Er der mange ukendte og uforståelige traditioner i den nye kultur kan det være med til at fremkalde et kulturchock (bilag 7, l. 219).

Louise mener selv at hun oplevede et kulturchock efter ankomsten til Sydafrika. Hun oplevede at rigtig mange ting ikke var som hun var vant til og hun følte sig slet ikke forberedt på et kulturmøde med en kultur der var så forskellig fra hvad hun kendte fra Danmark. Men alligevel syntes hun det var en spændende oplevelse og hun var meget nysgerrig. Hun reagerede ved at være mere stille. Hendes hjemkomst til Danmark betegner hun som meget svær. Hun fortæller at det tog hende et år at komme rigtig tilbage til sine venner (bilag 7, l. 185-186, 200-203).

Louise havde oprindeligt overvejet Australien eller New Zealand, men blev lokket af tanken om at prøve noget helt nyt, da en bekendt spurgte om hun havde overvejet Sydafrika. Dermed endte Sydafrika med at blive hendes første prioritet. Sprogligt oplevede hun ikke nævneværdige udfordringer, idet hun kunne klare sig med engelsk. Ved mødet med det sydafrikanske uddannelsessystem oplevede hun store kulturelle forskelle, idet hun oplevede, at lærerne på de offentlige skoler kunne finde på at slå eleverne. Dette var dog ikke lovligt, så på den private skole hun gik på, havde de indført et pointsystem, så man via dette system kunne blive straffet for upassende handlinger. Hun oplevede generelt, at der var mere disciplin i de sydafrikanske skoler end hun var vant til fra Danmark. Louise skulle blandt andet lære at tiltale lærerne mere formelt med mam eller sir. I familien oplevede hun, at der ofte boede andre familiemedlemmer som eksempelvis bedsteforældrene eller fætre og kusiner. Desuden kom hun til at bo sammen med en familie der var meget mere religiøs end hun var, men måtte dog selv vælge om hun ville med i kirke om søndagen. Desuden havde religionen også indflydelse på sydafrikanernes livsindstilling. Blandt de hvide familier hilser man ved at kysse på munden, dette var meget grænseoverskridende for Louise at vænne sig til. Louise oplevede, at der var meget kriminalitet og hun skulle være hjemme kl. 17 hver dag, da det ellers var for farligt at være alene på gaden. Hun berettede også, at alle de sydafrikanere hun kendte havde været udsat for et eller andet som eksempelvis røveri eller overfald eller kendte nogen der havde været udsat for noget. Louise oplevede også, at der var meget store økonomiske forskelle. Hun mødte både sydafrikanere som boede i et skur uden vand og elektricitet og folk som havde egen

helikopter. Siden hun rejste hjem fra sit udvekslingsophold har hun haft kontakt med både familie og venner. Desuden har hun været tilbage for at besøge dem.

Louise oplevede store kulturforskelle på stort set alle de udvalgte faktorer som har påvirkning på kulturchocket. Da hun definerer kulturchock som reaktionen på et kulturmøde med personer fra en kultur der har andre normer og handlemønstre, er det meget tydeligt, at hun oplevede et kulturchock. Hun oplevede blandt andet andre normer i skolen, hvor de har et system med straffepoint for upassende opførsel. Hun oplever også at skulle kysse familiemedlemmer på munden når man hilser på dem. Hun oplever at hun skal være hjemme kl. 17, fordi det derefter er for farligt at færdes på gaden.

5.4.7. Mette – udveksling i USA, New York

Mette mener, at et kulturchock kan opstå når alting er anderledes end det man er vant til hjemmefra eller man er sammen med personer fra fremmede kulturer som gør tingene anderledes end man er vant til (bilag 11, l. 104-106). Med det mener hun, at hvis man er sammen med mennesker der er kulturelt forskellige, og som gør ting på en anden måde end den måde man kender og antager for den normale måde at gøre tingene på, kan det resultere i et kulturchock. Mette tror også at des større forskel der er på kulturerne, des større forskel vil der være på kulturchocket. Derfor mener hun også at de som rejser til USA ikke oplever ligeså stort kulturchock som hvis man rejser til andre lande, fordi Danmark er blevet så amerikaniseret med hensyn til hvad der bliver vist i tv eller spillet i radioen (bilag 8, l. 215-216, 224-226).

Mette var i tvivl om, hvorvidt hun selv ville betegne sit møde med den nye kultur for et kulturchock. Hun forklarer det med, at der var mange af aspekterne ved den amerikanske kultur som hun oplevede som sammenlignelige med den danske kultur. Det var dog ikke alt som var som hun var vant til. Mette kunne godt opleve at blive frustreret hvis tingene ikke blev gjort som hun synes var den mest normale måde. Men hendes mantra blev at der ikke var noget der var dårligt ved den amerikanske kultur, det var bare anderledes. Hun var dog ikke i tvivl om, at hun oplevede et kulturchock da hun kom hjem til Danmark igen. Hun følte dog at det førte til det bedre (bilag 8, l. 180-182, 190-192, 195-196, 212-213). Mette beskriver sin oplevelse sådan:

Altså ens verden, først så bliver den rystet sammen og så lærer du at leve efter det nye og så kommer du hjem og så er det bare fremmedt alt sammen, alt det der skulle være kendt (...). (Bilag 8, l. 205-207)

Mette oplevede altså, at den danske kultur hun ellers kendte så godt, pludselig ikke var så velkendt efter et års udvekslingsophold i en fremmed kultur. Den oplevelse var svær at forholde sig til for hende.

Mette ville oprindeligt gerne have været til Canada, men da hun søgte om at komme på udveksling var alle pladserne blevet udlovet til andre ansøgere. Hun endte derfor med at komme til sin anden prioritet, nemlig USA, nærmere bestemt til staten New York. Hun var dog helt indforstået med dette inden afrejsen fra Danmark. Selvom hun kom til et engelsktalende land, hvor hun på grund af engelskundervisningen i folkeskolen havde et godt sprogligt fundament, oplevede hun stadig sproglige barrierer, idet hun oplevede at der var ord hun ikke forstod. Til gengæld registrerede hun ingen forskelle på den nonverbale kommunikation. Skolen var hun meget begejstret over og værdsatte meget mulighederne for at dyrke sport på skolen og derigennem øge muligheden for at lære nogle andre at kende. Dog skulle hun vænne sig til at tiltale lærerne mere formelt. Mette oplevede, at der var stor forskel på de økonomiske muligheder som eleverne på skolen havde. Hun nævner blandt andet, at hun havde flere klassekammerater som fik betalt sin frokost af staten, hvilket i USA opfattes som et tegn på fattigdom. Hun oplevede også en enkelt bombetrussel på sin skole, men på trods af det følte hun sig ikke utryk. Hun oplevede, at religionen havde større indflydelse på hverdagen og sammen med sin første værtsfamilie gik hun i kirke hver søndag. Men derudover oplevede hun ikke nævneværdige forskelle på familiestrukturen. Mette har stadig kontakt med både værtsfamilie og flere venner. Hun har været tilbage på besøg en enkelt gang siden.

Mette oplevede altså en del kulturforskelle i mødet med den amerikanske kultur, men ingen af de forskelle hun oplevede var så markante at det resulterede i et kulturchock ifølge hendes definition.

5.4.8. Anders – udveksling i New Zealand

Anders beskriver kulturchocket som en situation hvor man mister handlekraften, fordi man ikke ved hvad man skal gøre i den givne situation. Han beskriver, at man i situationen vil blive meget frustreret over den manglende forståelse for den pågældende kultur og man risikerer at fejlvurdere situationen (bilag 11, l. 110-114). Han mener, at oplevelsen af et kulturchock afhænger af hvor man er og de kulturelle forskelle der er mellem sit eget udgangspunkt og den nye kultur. Kulturchocket er også afhængigt af omgivelserne som eksempelvis værtsfamilie og skole.

Anders beskriver sin oplevelse med New Zealand således:

Da jeg kom derned, tror jeg ikke, jeg lagde mærke til kulturchocket så meget, fordi jeg havde så travlt med at finde ud af, hvad der skete. (Bilag 9, l. 190-191)

Anders beskriver, at han skulle koncentrere sig meget om alle de nye ting. Da han kom hjem til Danmark igen, oplevede han ligeledes et kulturchock. Han oplevede at han havde ændret personlighed fra at være en stille fyr til at være lidt mere udadvendt. Han havde meget svært ved at få sin nye personlighed forenet med sine gamle vaner blandt vennerne i Danmark. Selvom han ihærdigt forsøgte at lade være, faldt han hurtigt tilbage i sine gamle mønstre (bilag 9, l. 170-171, 190-199).

New Zealand var Anders' første prioritet. Mødet med det newzealandske uddannelsessystem var en rigtig god oplevelse for Anders, idet han var meget begejstret for muligheden for at dyrke sport på skolen, da han derved kunne udvide sin bekendtskabskreds. Dog skulle han også vænne sig til, at skolen var strengere end han var vant til og han skulle vænne sig til sin skoleuniform, som han til at begynde med var meget skeptisk overfor. I familien oplevede han et større sammenhold. Religion kom også til at spille en større rolle i Anders' hverdag, dog bad hans familie ham ikke om at gå med i kirke hver søndag. Anders berettede, at han oplevede store økonomiske forskelle. Ifølge Anders var det den oprindelige befolkning, maorierne, som boede i slumkvartererne. Dette skyldtes ifølge Anders, at de ikke ønskede at blive en del af det industrielle samfund. Anders oplevede, at der var en høj sikkerhed. Men der hvor Anders virkelig fik uventede udfordringer var sproget. Da det var engelsk havde han haft en forventning om, det ville gå nogenlunde nemt, men da der ofte blev brugt meget slang, havde han svært ved at følge med i samtalerne, især når klassekammeraterne stod i større grupper. Han har siden sin hjemkomst til Danmark ikke haft megen kontakt med sin værtsfamilie eller venner dernede.

Kulturchocket opstår, ifølge Anders, når man står i en situation hvor man føler man har mistet handlekraften, fordi man ikke ved hvad man skal gøre og mangler forståelse for den pågældende kultur. Mens han var på udveksling oplevede han ikke at have et kulturchock, men efterfølgende har han overvejet om det var et kulturchock som resulterede i at han måtte koncentrere sig så meget om at tilpasse sig den nye kultur.

5.4.9. Anne – udveksling i Canada

Anne beskriver kulturchock som resultatet af uopfyldte forventninger (bilag 11, l. 130-131). Med det mener hun, at hvis man har forkerte forventninger til mødet med den fremmede kultur eller dele af

den, kan man blive skuffet, når man erfarer, at ens forventninger ikke vil blive opfyldt. Det handler altså om forventningsafstemning. Hun mener også at et kulturchock vil være større i lande med større eller flere kulturelle forskelle (bilag 10, l. 234-236).

Anne var i tvivl om, hvorvidt hun selv vil betegne sit møde med den nye kultur for et kulturchock. Hun skifter mening flere gange inden hun slår fast, at hun ikke vil betegne det som et kulturchock. Hun følte at hendes værtsmor var meget streng mod hende i starten, men hun nåede ikke et punkt hvor hun blev frustreret over ikke at vide hvorfor de gjorde som de gjorde. Hun følte ikke forskellene var større end at det var som at være hjemme i Danmark, de talte bare et andet sprog og befandt sig længere væk. Til gengæld mener hun, at hun havde et kulturchock da hun kom hjem til Danmark igen. Hun beskriver det at komme hjem som "en gang værre lort". Hun blev irriteret over at hendes forældre forsøgte at forstå hende, men hun følte ikke de kunne for de havde jo ikke selv oplevet det (bilag 10, l. 186-191, 195-196, 203, 206-208, 215).

Anne havde først overvejet at søge til USA, men da der var én som opfordrede hende til at søge noget andet, så besluttede hun sig for Canada som sin første prioritet og endte i den fransktalende del, som hun oplevede som en spændende mulighed for at opleve noget alternativt til USA. Det resulterede i, at hun skulle lære fransk og det viste sig at blive svært, fordi mange af dem hun omgikkes, havde en tilbøjelighed til at tale engelsk til hende. Hun fik dog et stort udbytte af at deltage i en teaterklub. Skolen oplevede hun som strengere end det hun var vant til i Danmark, ligesom hun også skulle vænne sig til at tiltale lærerne mere formelt. Mødet med familien påvirkede Anne, da hun følte de behandlede hende mere som en gæst end som en del af familien. Den største kulturforskel var dog det at skulle give kindkys, når hun skulle hilse på andre. Hun beskriver det som grænseoverskridende. Til gengæld oplevede hun ikke nævneværdig forskel på religionens rolle og de økonomiske forhold, ligesom hun følte sig tryk i sine nye omgivelser. 3½ år efter sin hjemkomst til Danmark har hun stadig kontakt med sin værtsfamilie og nogle af sine venner. Desuden har hun planer om at skulle til Canada på besøg i løbet af sommeren 2009.

Anne oplever således en del kulturforskelle i mødet med den canadiske kultur, men langt fra på alle de aspekter som fremgik af interviewet. Ifølge Annes definition af et kulturchock så handler det om uopfyldte forventninger. Det sker umiddelbart kun i forbindelse med at hun skal finde en plads i sin nye familie. Men da de hurtigt får afstemt forventningerne udvikler det sig ikke til et kulturchock.

5.4.10. Sammenfatning af udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchock

Det fremgår af analysen af udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchock, at de definerer et kulturchock forskelligt, om end de alle kredser om at et kulturchock udvikles på baggrund af store kulturelle forskelle. Men nogle mener et kulturchock opstår når man føler at man har mistet handlekraften og ikke ved hvordan man skal reagere eller agere i forhold til de kulturforskelle man møder. En anden mener at det skyldes uopfyldte forventninger og en tredje mener det bliver fremkaldt af følelsen af ikke rigtig at passe ind i omgivelserne.

Det udvekslingsstuderne oplevede var at skulle forholde sig til mange nye felter med nye doxa. Nogle felter har doxa der minder om det de kender hjemmefra, andre har markant anderledes doxa. I disse tilfælde oplevede udvekslingsstuderne en psykologisk reaktion på de fremmede omgivelser som var opstået på grund af mangel på vante omgivelser. De kunne heller ikke længere regne med, at den kapital de var vant til havde den samme værdi. De oplevede altså en gradvis ændring i deres habitus.

De fleste interviewpersoner følte de oplevede et kulturchock i deres respektive værtslande. De havde svært ved at sætte ord på hvad de oplevede og hvordan kulturmødet påvirkede dem, men de fleste var ikke i tvivl om at de havde følt de oplevede et kulturchock efter deres hjemkomst til Danmark. Det fremgår ligeledes, at de udvekslingsstudenter der oplevede flest kulturelle forskelle under deres udvekslingsophold ligeledes oplevede et større kulturchock.

Udvekslingsstuderne oplevede altså en langsom ændring i deres habitus og ved udvekslingsopholdets afslutning var ændringerne så markante at de igen følte de mødte nye felter med nye doxa når de kom hjem. Men da de samtidig følte, at de burde kende de danske felter, opleves kulturchocket mere markant.

6. Sammenfatning

I det kommende afsnit vil såvel den teoretiske som den empiriske tilgang til problemstillingen blive koblet sammen for at skabe et samlet overblik over de indbyrdes forhold mellem den valgte teori og opgavens resultater. Det er blevet undersøgt hvordan udvekslingsstuderne blev påvirket ved et kulturmøde og i det kommende afsnit vil det blive diskuteret hvorvidt der er forskel på påvirkningen afhængig af afstanden mellem de involverede kulturer.

Kulturchok bliver defineret som en psykologisk reaktion på fremmede omgivelser som opstår på grund af mangel på vante omgivelser uafhængigt af hvordan kulturmødet opstår. Hvis dette ses i forhold til Bourdieus tænkeredskaber vil det sige, at et kulturchok er en påvirkning af habitus, som skyldes konfrontation med nye sociale rum, bestående af nye felter med nye doxa og nye værdier på eksisterende kapital. Et kulturchok opstår altså når der bliver stillet spørgsmålstejn ved de vaner og normer som udgør habitus.

Analysen viser at udvekslingsstudenterne havde de rigtige forudsætninger for at være kosmopolitter. De var alle rejst ud i verden af egen fri vilje for at bosætte sig i en fremmed kultur for at lære den at kende. De havde en velvilje til at engagere sig i den nye kultur. Det var dog ikke alle det lykkedes lige godt for. Kasper følte ikke selv at han altid var i stand til at leve op til sine egne gode intentioner og havde behov for at trække sig tilbage og isolere sig fra den Hong Kong-kinesiske kultur. Dette skyldtes at der var så markant store kulturelle forskelle på stort set alle aspekter af kulturen såvel familiestrukturen, uddannelsessystemet, forholdet til religion, de økonomiske forskelle i landet og disciplinen der var styrende for samfundet. Det resulterede dog i, at sikkerheden i landet var meget høj, men det opvejede ikke de mange kulturforskelle han skulle forholde sig til. Den væsentligste faktor for påvirkningen af hans habitus var følelsen af at måtte lave om på sig selv for at passe ind når han kommunikerede med Hong Kong-kineserne. Louise, Camilla og Kristina, som var i henholdsvis Sydafrika, Brasilien og Mexico oplevede ligeledes meget store kulturelle forskelle og følte alle at de oplevede et kulturchok under deres udvekslingsophold.

I modsætning til de fire førnævnte oplevede Christian ikke så markante skift i felter og tilhørende doxa. Han oplevede ingen ændring i forholdet til religionen, de økonomiske forskelle var sammenlignelige med det han var vant til og han følte sig sikker i sine nye omgivelser. Han følte selv at den største forskel var det at give kindkys når man hilste på folk. Han følte det var meget personligt og grænseoverskridende. Men da han samlet set havde væsentlig færre aspekter at skulle forholde sig til udløste det ikke et kulturchok af samme styrke. Han formåede at håndtere det uden at få brug for at tage afstand til kulturen. Tilsvarende følte Anne, Anders, Mette og Martin, som var i henholdsvis Canada, New Zealand og USA (Californien/New York), ikke at de oplevede et kulturchok. Dette hænger sammen med at de alle oplevede at der var felter som lignede det de var vant til, hvor de har ro til at forholde sig til de felter og de doxa som adskilte sig fra de vante omgivelser. Analysen bekræfter resultaterne fra en af de undersøgelser Ward et al. har medtaget i teksten

"Sojourners: International Students", som har vist at påvirkningen afhænger af afstanden mellem den oprindelige og den nye kultur.

Analysen viser også, at en af de andre ting som kendetegner en kosmopolit er, at vedkommende aldrig rigtigt kommer hjem igen. Udvekslingsstudenterne oplevede alle, at det var svært at komme hjem og falde til i de ellers velkendte omgivelser. De har igennem deres udvekslingsophold langsomt og ubevidst ændret deres habitus. Da de kom hjem til Danmark igen oplevede de at deres nye vaner og normer ikke passede ind. De oplevede at de ellers velkendte felter pludselig ikke var så velkendte, fordi de havde ændret sig i det år de havde opholdt og engageret sig i en ny kultur. Dette underbygges af Ward et al.'s "Sojourners: International Students" som præsenterer resultatet af en undersøgelse om internationale studerendes hjemkomst. Undersøgelsen viser at hjemkomsten var vanskeligere end forventet.

Et af de store spørgsmål som teorien om kosmopolitismen efterlader er, om man kan blive kosmopolit uden at rejse ud i verden. Men ud fra analysen kan det formodes, at dette ikke kan lade sig gøre. Eksempelvis troede de to udvekslingsstudenter som tog til USA, at de var godt forberedt på, hvad der ventede dem, men idet de kom til USA erfarede de hurtigt, at det indtryk de havde haft hjemmefra ikke stemte overens med virkeligheden. Kasper forberedte sig ved at læse de bøger som oprindeligt havde inspireret ham til at søge til Hong Kong, men alligevel oplevede han et kulturchok over de markante kulturelle forskelle. Dog viser Ward et al.'s "Sojourners: International Students" at kendskabet til sproget kan lette tilpasningen, ligesom tidligere erfaringer med kulturmøder også kan hjælpe.

Analysen viser altså hvordan udvekslingsstudenternes habitus påvirkes ved mødet med den fremmede kultur. De vaner og normer de var vant til var ikke længere brugbare og de skulle i gang med læreprocessen igen - den læreproces som de havde været igennem hele livet i Danmark og derfor ikke tænkte på som en læreproces. De kunne ikke længere begå sig i den nye kultur på baggrund af den kropslige forankring af erfaringer. Tillæringen af nye vaner og normer krævede en ændring af den eksisterende habitus. Det krævede, at de accepterede de nye felter. Som kosmopolitter var den accept dog ikke uovervindelig, på trods af at de især i starten undrede sig over det fremmede ved den nye kultur. Men selvom de havde den kosmopolitiske indstilling og deraf velviljen til at lære den nye kultur at kende, krævede det et stort arbejde at lære de nye doxa der var gældende i de nye felter de indgik i. Derudover skulle de vænne sig til at den kapital de havde, ikke

nødvendigvis var det samme værd i de nye felter. Deres symbolske kapital blev sat på en prøve, idet de i mange tilfælde skulle finde ny kapital som kunne omsættes til anden kapital efter nye doxa.

På trods af at udvekslingsstudenterne, som kosmopolitter efter eget ønske, havde valgt at rejse ud i verden for at lære en ny kultur at kende, resulterede den store ændring i habitus og deres ageren i de nye felter i en reaktion. Når denne reaktion ses i relation til Ward et al.'s teori om kulturchockets ABC, ses det at alle udvekslingsstudenter oplevede et kulturchock, men af varierende styrke.

7. Konklusion

Det kommende afsnit vil konkludere på specialets undersøgelse af problemformuleringen:

Hvordan påvirkes udvekslingsstudenter ved mødet med en ny kultur
i lande der er kulturelt forskellige fra Danmark?

Formålet med specialet er ikke at undersøge hvordan alle udvekslingsstudenter bliver påvirket, men hvordan de kan blive påvirket med basis i de interviewpersoner, som danner det empiriske grundlag i opgaven. En undersøgelse af denne karakter kan ikke bevises, men skal modbevises ved brug af falsifikation.

Analysen af kulturchocket bygger på de tre faktorer adfærd, affekt og erkendelse og bliver efterfølgende sammenholdt med udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchock, samt teori om kosmopolitisme og resultaterne fra en række empiriske undersøgelser om internationale studerende.

Påvirkningen af adfærden blev analyseret på baggrund af følgende faktorer: sprog, verbal kommunikation og nonverbal kommunikation. Det fremgår af analysen at alle udvekslingsstudenterne blev påvirket af det faktum at de ikke umiddelbart var i stand til at indgå i samtaler på landenes sprog. Det var dog væsentligt mere markant for de fem som var på udveksling i lande som ikke havde engelsk som hovedsprog, da de skulle i gang med at lære et nyt sprog. I analysen af den verbale kommunikation blev der lagt vægt på tiltaleformerne og de oplevede alle at især lærere, men i mange tilfælde også forældrene, skulle tiltales mere formelt end de var vant til. I den nonverbale kommunikation blev der lagt vægt på interaktionen mellem folk. Fem af interviewpersonerne oplevede en mere intim og for flere grænseoverskridende hilsemåde i form af kys på kinden eller i et enkelt tilfælde på munden. To af dem oplevede at afstanden mellem folk blev øget, mens to ikke oplevede nogle forandring i forhold til Danmark.

Påvirkningen af affekten blev analyseret på baggrund af følgende faktorer: traditioner, uddannelsessystemet, religionens rolle, økonomiske forhold, sikkerhed og villighed til tilpasning. Det var de livsforandringer som udvekslingsstudenterne oplevede samt deres egen vilje til at engagere sig i den nye kultur. Disse faktorer var svære at konkludere på, da to personer aldrig vil have den samme oplevelse. Det ses blandt andet ved at flere af udvekslingsstudenterne flyttede til nye familier under opholdet og derved oplevede forskellige prioriteringer og måder at gebærde sig på. Analysen viser dog nogle kategoriseringer. Analysen af traditionerne lagde vægt på hverdagen i værtsfamilierne. Nogle af interviewpersonerne oplevede at deres familier var mere strikse end de var vant til. Andre oplevede at deres familier havde mere sammenhold på tværs af generationer, i modsætning til nogle som oplevede at der var en øget afstand enten fysisk eller mentalt mellem familiemedlemmerne. I forhold til uddannelsessystemerne oplevede de tre der var i henholdsvis New Zealand og USA at de var meget begejstrede for skolerne og de sportsaktiviteter som de tilbød eleverne efter skoletid. De andre udvekslingsstudenter var mere skeptiske overfor deres skoler. Analysen af udvekslingsstudenternes oplevelse af religionens rolle i samfundet viser at fire af dem oplevede at religionen var protestantisk kristendom som herhjemme, men den blev mere markant praktiseret end de var vant til. Tre andre kom til lande hvor de troede på noget andet end protestantisk kristendom og det havde dermed en anden indflydelse på samfundet. To oplevede ingen forandring. Udvekslingsstudenternes oplevelse af de økonomiske forhold var afhængig af det sammenligningsgrundlag de havde, hvilket betød at en opfattede fattige som de der ikke havde råd til at betale deres egen frokost på high school, mens en anden oplevede folk der boede i et skur uden vand og el som fattige. I forhold til sikkerheden oplevede syv af dem at de følte sig trygge i de nye omgivelser på trods af at en af dem oplevede et væbnet røveri og en anden en bombetrussel. De andre to følte sig ikke sikre på grund af højt antal af overfald, røverier eller voldtægter. I analysen af udvekslingsstudenternes villighed til at tilpasse sig fremgår det at de alle gjorde et ihærdigt forsøg på at tilpasse sig og falde til i de nye omgivelser blandt andet ved at opsøge fritidsaktiviteter i form af forskellige sportsgrene. Dog var der to af udvekslingsstudenterne som havde svært ved leve op til deres egne intentioner.

Påvirkningen af erkendelsen blev analyseret på baggrund af følgende faktorer: forhåndskendskab, opholdet og integrationen. Det fremgår af analysen af forhåndskendskabet, at alle udvekslingsstudenterne kun meget begrænset havde sat sig ind i deres respektive værtslande. De havde haft et sammenligneligt udgangspunkt i forhold til kulturmødet, idet de alle frivilligt havde valgt at tage på udveksling og de havde haft stor indflydelse på hvilke lande de havde været i. De blev

ligeledes alle kategoriseret som integrerede, som betyder høj identifikation med såvel egen som værtslandets kultur. Dog identificerede tre af udvekslingsstudenterne sig ikke nær så meget med værtslandets kultur som de øvrige seks.

I analysen af udvekslingsstudenternes egen vurdering af kulturchok fremgår det at de definerer et kulturchok forskelligt. Nogle mener et kulturchok opstår når man føler, at man ikke ved hvordan man skal reagere eller agere i forhold til de kulturforskelle man møder. En anden mener, at det skyldes uopfyldte forventninger mens en tredje mener det bliver fremkaldt af følelsen af ikke rigtig at passe ind i omgivelserne. Ud fra deres egne definitioner af kulturchok føler fire af udvekslingsstudenterne at de oplever et kulturchok mens fem ikke føler det.

Ved kulturmødet udsættes udvekslingsstudenterne for et skift i felter de har et tilhørsforhold til. I stedet for det velkendte danske samfund med alle de felter der er forbundet med dette, står de nu i en situation hvor alt er fremmed og de skal til at lære at agere i forhold til de nye felter.

Det kan altså konkluderes, at kulturforskellene påvirker udvekslingsstudenternes habitus og de påvirkes ved, at de vaner og normer, de er vant til, ikke længere er gældende og de skal i gang med læreprocessen igen. De skal lære at begå sig i de nye felter med nye doxa.

Karina Kuhre

Litteraturliste

Bøger og artikler

Andersen, Ib (2008): Den Skinbarlige Virkelighed – vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne. 4. udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Featherstone, Mike (1990): Global Culture. Nationalism, Globalization and Modernity. London: Sage publications

Furnham, Adrian og Bochner, Stephen (1986): Culture shock: psychological reactions to unfamiliar environments. London: Taylor Francis

Kvale, Steinar (1997): Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. København: Hans Reitzels forlag

Oberg, Kalvero (1960): Culture shock: Adjustment to new cultural environments. Practical Anthropology, årg. 7, s. 177–182.

Rienecker, Lotte og Jørgensen, Peter S. (2006): Specielt om specialer, – hovedsageligt om hovedopgaver, - koncentreret om kandidatafhandlinger. 3. udgave. København: Samfundslitteratur

Ward, Colleen et al. (2001): The Psychology of Culture Shock. 2. udgave. New York: Routledge

Wilken, Lisanne (2006): Pierre Bourdieu. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag

Hjemmesider

www.afs.dk: <http://www.afs.dk/highschool0.0.html> (10. februar 2009)

www.ciriusonline.dk I: <http://www.ciriusonline.dk/Default.aspx?ID=95> (10. februar 2009)

www.ciriusonline.dk II: <http://www.ciriusonline.dk/Default.aspx?ID=6353> (10. februar 2009)

www.ciriusonline.dk III: <http://www.ciriusonline.dk/Default.aspx?ID=6351> (10. februar 2009)

www.rotarynyt.dk: <http://www.rotarynyt.dk/index.php?id=416> (10. februar 2009)

www.yfu.dk: http://www.yfu.dk/index.phtml?sek_id=2 (10. februar 2009)

Bilag

Bilag 1	Interviewguide
Bilag 2	Interview af Kasper
Bilag 3	Interview af Christian
Bilag 4	Interview af Martin
Bilag 5	Interview af Camilla
Bilag 6	Interview af Kristina
Bilag 7	Interview af Louise
Bilag 8	Interview af Mette
Bilag 9	Interview af Anders
Bilag 10	Interview af Anne
Bilag 11	Hvordan vil du med egne ord beskrive et kulturchok?

Bilag er vedlagt på CD-rom.